

Анотація

У роботі досліджено теоретичні, методологічні та практичні аспекти залучення міжнародних інвестицій. У першому розділі розглянуто сутність та класифікацію міжнародних інвестицій, їхню еволюцію в контексті розвитку теоретичних концепцій, а також роль прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у стимулюванні економічного зростання країн.

Другий розділ присвячено аналізу динаміки та структури залучення ПІІ в економіку України. Особлива увага приділена їхньому впливу на підвищення інвестиційного клімату країни у післявоєнний період, з урахуванням викликів та обмежень, що постали перед українською економікою.

У третьому розділі визначено основні проблеми та виклики, пов'язані із залученням міжнародного капіталу в Україні. Запропоновано стратегії покращення інвестиційного середовища, спрямовані на забезпечення ефективного залучення міжнародних інвестицій в умовах глобалізації.

Робота має як теоретичне, так і практичне значення, оскільки запропоновані стратегії можуть бути використані для вдосконалення інвестиційного клімату України та стимулювання економічного розвитку.

Ключові слова: міжнародні інвестиції, прямі іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, економічний розвиток, глобалізація.

Abstract

This study explores the theoretical, methodological, and practical aspects of attracting international investments. The first chapter examines the essence and classification of international investments, their evolution in the context of theoretical concepts, and the role of foreign direct investment (FDI) in stimulating economic growth in countries.

The second chapter is devoted to analyzing the dynamics and structure of FDI inflows into Ukraine's economy. Particular attention is paid to their impact on improving the investment climate in the post-war period, considering the challenges and constraints facing the Ukrainian economy.

The third chapter identifies the main problems and challenges related to attracting international capital to Ukraine. Strategies for improving the investment environment are proposed to ensure the effective attraction of international investments under globalization conditions.

The study has both theoretical and practical significance, as the proposed strategies can be applied to improve Ukraine's investment climate and stimulate economic development.

Keywords: international investments, foreign direct investment, investment climate, economic development, globalization.

УДК 339.72:330.341.1(477)

Кваліфікаційна робота магістра: 76 с. текстової частини, 13 рисунків, 23 таблиці, 46 джерел.

Вплив міжнародних інвестицій на економічний розвиток України в умовах глобалізації. Крупа Д.А. Кваліфікаційна робота магістра. Кафедра міжнародних економічних відносин та маркетингу. Дубляни, Львівський НУП, 2024.

У першому розділі проведено аналіз теоретичних підходів до визначення сутності та класифікації міжнародних інвестицій. Розглянуто еволюцію основних теоретичних концепцій міжнародних інвестицій, що пояснюють їх вплив на економічні процеси. Особливу увагу приділено дослідженню ролі прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у стимулюванні економічного розвитку країн, а також їхньому внеску у зміцнення конкурентоспроможності економік у глобальному середовищі.

У другому розділі проведено детальний аналіз динаміки та структури залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. Визначено основні тенденції, джерела інвестицій та галузі їх спрямування. Особливу увагу приділено оцінці впливу міжнародних інвестицій на інвестиційний клімат країни в післявоєнний період, враховуючи ключові виклики та можливості. На основі статистичних даних та аналітичних досліджень окреслено поточний стан інвестиційного середовища України.

У третьому розділі ідентифіковано основні проблеми та виклики, пов'язані із залученням міжнародного капіталу в Україну, зокрема геополітичні ризики, законодавчі бар'єри та економічну нестабільність. Запропоновано стратегії вдосконалення інвестиційного середовища України, спрямовані на створення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу. Розглянуто перспективні напрями розвитку, такі як зміцнення законодавчої бази, адаптація європейських практик, покращення інфраструктури та реалізація інвестиційних програм.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	8
1.1. Сутність та класифікація міжнародних інвестицій	8
1.2. Еволюція теоретичних концепцій міжнародних інвестицій	21
1.3. Роль прямих іноземних інвестицій в економічному розвитку країн.....	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ.....	41
2.1. Динаміка і структура залучення прямих іноземних інвестицій в Україні.....	41
2.2. Вплив міжнародних інвестицій на підвищення інвестиційного клімату України в післявоєнний період.....	56
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	65
3.1. Проблеми та виклики залучення міжнародного капіталу в Україні..	65
3.2. Стратегії покращення інвестиційного середовища для економічного розвитку України.....	73
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми. Міжнародні інвестиції відіграють важливу роль у стимулюванні економічного розвитку країн, забезпечуючи доступ до додаткових фінансових ресурсів, технологій, управлінського досвіду та сприяючи інтеграції в глобальну економіку. Для України, яка перебуває на складному етапі після значних економічних втрат, спричинених війною, залучення міжнародних інвестицій є не лише необхідністю, а й стратегічним завданням для забезпечення стійкого економічного зростання. Умови глобалізації посилюють важливість створення конкурентного інвестиційного клімату, що потребує адаптації сучасних теоретичних і практичних підходів до залучення іноземного капіталу.

Незважаючи на достатню кількість наукових досліджень щодо сутності залучення інвестицій, практичні аспекти їхнього впливу на економічний розвиток України в умовах глобалізації залишаються недостатньо вивченими. Особливо це стосуватиметься післявоєнного періоду, коли ключовим завданням буде відновлення економіки, залучення іноземного капіталу та покращення інвестиційного середовища. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення сучасних викликів, тенденцій та перспектив залучення міжнародних інвестицій для забезпечення економічної стабільності та інтеграції України в глобальну економічну систему.

Залучення іноземних інвестицій відіграє важливу роль у розвитку будь-якої економіки, а для України це питання є особливо актуальним. Саме тому проблемам іноземного інвестування та створення сприятливого інвестиційного середовища приділяється значна увага в наукових дослідженнях. Серед вітчизняних і зарубіжних науковців, які зробили вагомий внесок у дослідження цієї тематики, слід відзначити праці Дж. Даннінга, Г. Райтера, Р. Вернона, Х. Шермана, Д. Шнайдера, П. Каймбаха,

О.В. Коляди, О.Г. Михайленко, Г.М. Мережко, Т.І. Олешко, В.А. Сааджана, Я.О. Довгенка та інших.

Проте швидкі зміни в глобальній економіці обумовлюють необхідність поглибленого аналізу ролі іноземних інвестицій для країн у сучасних умовах, що визначає актуальність даного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є аналіз впливу міжнародних інвестицій на економічний розвиток України в умовах глобалізації та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності їхнього залучення.

Для досягнення мети поставлено й вирішено такі завдання:

- 1) розкрити сутність та класифікувати міжнародні інвестиції;
- 2) проаналізувати еволюцію теоретичних концепцій міжнародних інвестицій;
- 3) визначити роль прямих іноземних інвестицій у стимулюванні економічного зростання країн;
- 4) дослідити динаміку та структуру залучення міжнародних інвестицій в економіку України;
- 5) оцінити вплив міжнародних інвестицій на інвестиційний клімат України в післявоєнний період;
- 6) окреслити проблеми та виклики залучення міжнародного капіталу в Україні;
- 7) запропонувати стратегії та напрями покращення інвестиційного середовища в Україні.

Об'єктом дослідження є міжнародні інвестиції як фактор економічного розвитку України.

Предметом дослідження є процеси залучення міжнародних інвестицій та їхній вплив на економічний розвиток України в умовах глобалізації.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є положення сучасної економічної теорії, роботи провідних

вітчизняних і зарубіжних учених у сфері дослідження міжнародних інвестицій. Методологія дослідження базується на теоретичному узагальненні, аналогії, графічному й історичному методі, системного аналізу і синтезу, індукції та дедукції, групуванні і класифікації, аналітичних методах: статистичному і структурному, компаративного аналізу.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, офіційні статистичні дані Національного банку України, Міністерства економіки України, звіти міжнародних організацій, зокрема ЮНКТАД, а також аналітичні матеріали, що висвітлюють сучасний стан і перспективи розвитку міжнародних інвестицій. Крім того, були використані звіти міжнародних економічних форумів та організацій, які висвітлюють тенденції та вплив міжнародних інвестицій на глобальний бізнес, інформація Державного комітету статистики України, нормативно-правові акти й офіційні статистичні матеріали інших країн, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Сутність та класифікація міжнародних інвестицій

Міжнародні інвестиції відіграють ключову роль у сучасній глобальній економіці, сприяючи розвитку країн шляхом мобілізації фінансових ресурсів, передачі технологій та створення нових робочих місць. Залучення іноземного капіталу стає важливим інструментом для стимулювання економічного зростання, особливо для країн із ринками, що розвиваються, таких як Україна. Умови глобалізації та інтеграції світових ринків створюють нові можливості для інвестиційної діяльності, водночас висуваючи низку викликів для країн-реципієнтів [1].

Зародження теорії інвестування пов'язане з ідеями школи меркантилістів, представниками якої були такі вчені, як Т. Манн і Д. Юм [1, с.48]. Хоча вони не використовували економічний термін «інвестиції» у сучасному розумінні, їхні праці акцентували на важливості вкладень у виробничу сферу для примноження багатства нації та подолання економічних проблем. Основним шляхом до накопичення багатства, на думку меркантилістів, була зовнішня торгівля, яка забезпечувала приплив золота та срібла шляхом підтримки активного торговельного балансу.

У своїй праці «Багатство Англії у зовнішній торгівлі, або Баланс нашої зовнішньої торгівлі як принцип нашого багатства» [2, с.56] Т. Манн визначив зовнішню торгівлю та золоті монети як головні джерела багатства і, відповідно, інвестицій. Меркантилісти розглядали гроші як форму капіталу, яка забезпечувала безперервність виробництва, перетворюючись із грошової форми в товарну.

Питання інвестицій завжди займало центральне місце в концепціях економічної думки як на макро-, так і на мікрорівнях, що зумовлено необхідністю залучення та ефективного використання інвестиційних ресурсів у господарській діяльності. Водночас, попри численні

дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, термін «інвестиції» досі не має однозначного визначення чи єдиного підходу до його трактування та сутності.

Для глибокого розуміння ролі міжнародних інвестицій необхідно визначити їх сутність, різновиди та класифікаційні ознаки, що дозволить краще усвідомити механізми впливу інвестицій на економіку, а також особливості їх функціонування в сучасному глобалізованому середовищі.

Термін «інвестиція» походить від латинського слова «investire», що означає «вкладення коштів». Незважаючи на широку поширеність цього терміна у світовій практиці, досі не існує єдиного загальноприйнятого визначення поняття «інвестиції». Його трактування варіюється залежно від контексту, науки чи сфери діяльності. У кожному з підходів поняття «інвестиції» має свої особливості, що відображають його багатогранність [4].

У макроекономіці інвестиції розглядаються як частина сукупних витрат, яка містить витрати на придбання нових засобів виробництва, будівництво житла та приріст товарних запасів. Фактично, інвестиції є тією частиною валового внутрішнього продукту (ВВП), що не споживається в поточному періоді, а спрямована на забезпечення приросту капіталу в економіці [9].

У теорії виробництва інвестиції трактуються як процес створення нового капіталу, що може включати як матеріальні засоби виробництва (устаткування, будівлі), так і нематеріальні активи, такі як людський капітал [10]. У мікроекономіці інвестиції визначаються як процес формування нового капіталу на рівні окремих суб'єктів господарювання, спрямований на підвищення продуктивності та створення доданої вартості [11].

У фінансовій теорії інвестиції розглядаються як придбання реальних або фінансових активів, тобто це сьгоднішні витрати, які здійснюються з

метою отримання майбутньої вигоди у вигляді доходу, приросту капіталу або зменшення ризиків [13].

Таким чином, інвестиції є багатозначним поняттям, яке охоплює різноманітні аспекти економічної діяльності — від макроекономічного аналізу до фінансового планування. Такий комплексний підхід дозволяє адаптувати поняття до потреб конкретної сфери досліджень чи практики.

Інвестиції можна визначити як будь-який економічний інструмент, у який вкладаються фінансові ресурси з метою отримання прибутку або доходу. Це цілеспрямоване вкладення капіталу на певний період у різних формах для його подальшого збільшення або збереження. Під інвестиціями розуміють усі майнові та інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької або іншої діяльності, результатом чого є отримання прибутку, доходу або досягнення соціального ефекту [1].

Інвестиції характеризуються низкою ключових ознак, які визначають їх суть і специфіку [2] (рис. 1.1).

На сучасному етапі міжнародні інвестиції є одним із ключових драйверів економічного розвитку країн. Вони забезпечують не лише фінансову підтримку, але й сприяють передаванню технологій, підвищенню конкурентоспроможності, розвитку інфраструктури та створенню нових робочих місць. Динаміка обсягів міжнародних інвестицій, яка особливо активізувалася в 80-90-х роках ХХ століття та продовжує зростати на початку ХХІ століття, наочно демонструє їхню важливість для глобальної економіки.

Інтенсивний приплив інвестицій у цей період був зумовлений кількома факторами, зокрема процесами глобалізації, лібералізацією ринків і швидким розвитком технологій. Наприклад, країни Азії, такі як Китай та Індія, стали одними з головних реципієнтів прямих іноземних інвестицій завдяки своїй швидкозростаючій економіці та сприятливому інвестиційному клімату. Водночас розвинені країни, такі як США та Німеччина, залишаються основними донорами капіталу, активно

інвестуючи у стратегічно важливі галузі, такі як інформаційні технології, енергетика та машинобудування.

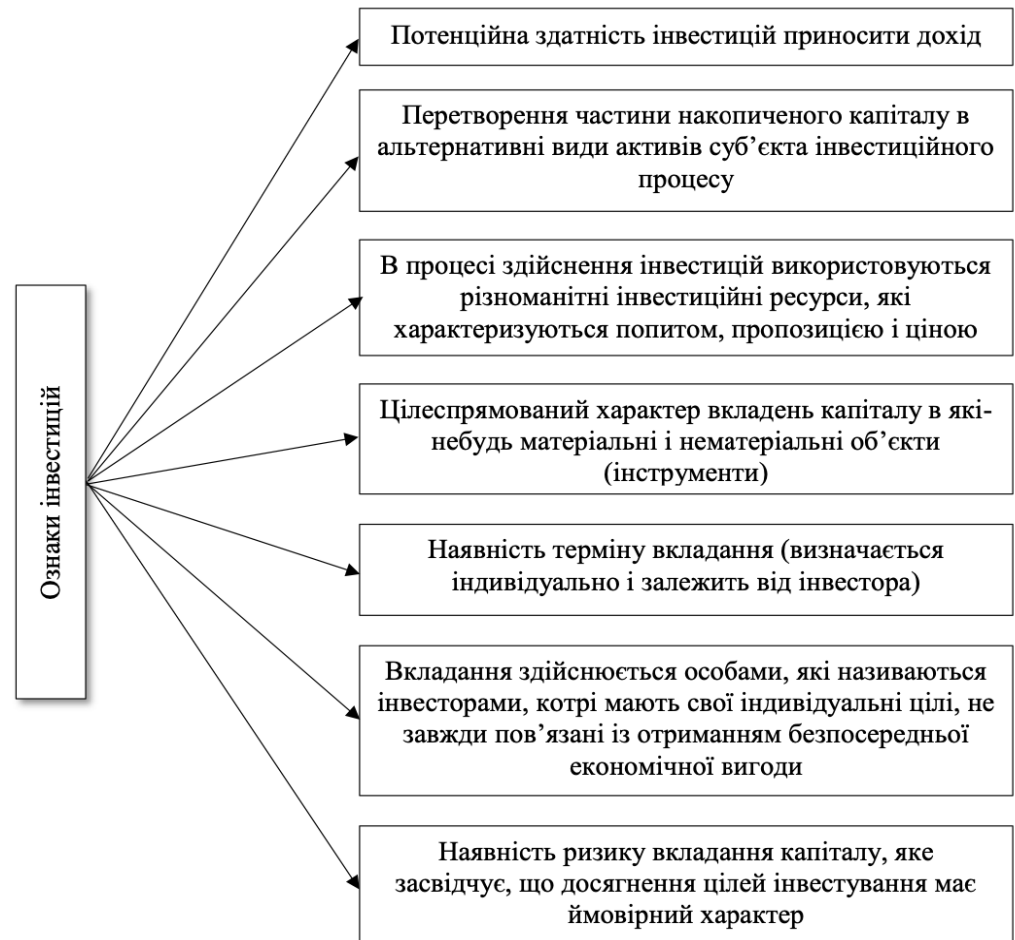

Рис. 1.1. Ключові ознаки інвестицій

Джерело: складено автором на основі [1,6,8,20]

Зростаюча роль інвестицій у світовій економіці також вказує на їхнє значення у зміцненні міжнародного економічного співробітництва. Участь країн у глобальних інвестиційних потоках сприяє їхній інтеграції у світову економіку, стимулюючи сталий розвиток і підвищуючи рівень життя населення.

Розвиток міжнародних інвестицій є важливим аспектом глобальної економіки, оскільки вони сприяють економічному зростанню, інтеграції країн у світові ринки та підвищенню добробуту населення. Чинники, що впливають на інтенсивність і динаміку міжнародного інвестування, поділяються на об'єктивні та суб'єктивні (таб.1.1). Об'єктивні чинники

відображають глобальні економічні та фінансові процеси, такі як міжнародний поділ праці, транснаціоналізація економіки та розвиток глобальних ринків. У той же час суб'єктивні чинники зосереджені на ролі політичних, соціальних і регуляторних рішень, які формують інвестиційний клімат кожної країни. Аналіз цих факторів дозволяє зрозуміти, як вони впливають на залучення інвестицій та стабільний економічний розвиток.

Таблиця 1.1

Чинники розвитку міжнародних інвестицій

Категорія	Чинник	Опис
Об'єктивні чинники	Поглиблення міжнародного поділу праці та формування виробничої і науково-технічної кооперації	Інтеграція країн у глобальні виробничі ланцюги сприяє залученню інвестицій для підвищення ефективності.
	Макроекономічна стабільність розвинених держав	Стабільні економіки створюють сприятливі умови для інвестиційної діяльності.
	Транснаціоналізація економічних процесів	Інтенсивна інвестиційна діяльність ТНК сприяє глобальній інтеграції економік.
	Розвиток міжнародних корпорацій та інтеграційних угруповань	Забезпечує вільний перелив капіталу між країнами.
	Розвиток глобального фінансового ринку	Сприяє зростанню портфельних інвестицій і доступу до капіталу.
Суб'єктивні чинники	Діяльність людей, суспільних груп, політичних сил	Активна участь у міжнародних переговорах і співпраці впливає на інвестиційні рішення.
	Засоби державного регулювання та політична стабільність	Політична стабільність і регуляторна політика визначають привабливість країни для інвесторів.
	Залежність між політичною стабільністю та припливом інвестицій	Довгострокова політична стабільність сприяє сталому зростанню обсягів іноземних інвестицій.

Джерело: складено автором на основі [7,8,9]

Аналіз об'єктивних і суб'єктивних чинників розвитку міжнародних інвестицій показує, що їхній вплив є багатограним та взаємопов'язаним.

Об'єктивні чинники, такі як макроекономічна стабільність, транснаціоналізація економіки та розвиток фінансових ринків, створюють базу для залучення іноземного капіталу. Вони визначають довгострокові тенденції та стратегічну привабливість країн для інвесторів [8].

Водночас суб'єктивні чинники, такі як політична стабільність, ефективність державного регулювання та активність окремих економічних і соціальних груп, є вирішальними у короткостроковій перспективі. Політичні ризики або неефективна регуляторна політика можуть суттєво обмежити приплив інвестицій, навіть за наявності сприятливих об'єктивних умов.

Таким чином, для успішного залучення міжнародних інвестицій країнам необхідно забезпечити гармонійне поєднання сприятливих об'єктивних умов із продуманою політикою, яка враховує суб'єктивні аспекти. Це сприятиме створенню стабільного інвестиційного клімату, що стане основою для економічного зростання, модернізації та інтеграції у світову економіку.

Міжнародні інвестиції можуть бути представлені інвестиціями за кордон та іноземними інвестиціями [22].

У міжнародній інвестиційній діяльності беруть участь країни базування капіталу (країни-донори) і приймаючі країни (країни-реципієнти) [22].

Кожна національна економіка має у своєму розпорядженні інвестиційні ресурси, які включають як внутрішні, так і зовнішні джерела фінансування. Ці ресурси можуть бути спрямовані як на розвиток внутрішнього ринку, так і на реалізацію інвестиційних проектів за кордоном [44].

Таким чином, міжнародні інвестиції – це ті інвестиції, реалізація яких передбачає взаємодію учасників різних держав (резидентів і нерезидентів стосовно конкретної держави). На Рис. 1.2 зображено схему руху міжнародних інвестицій.

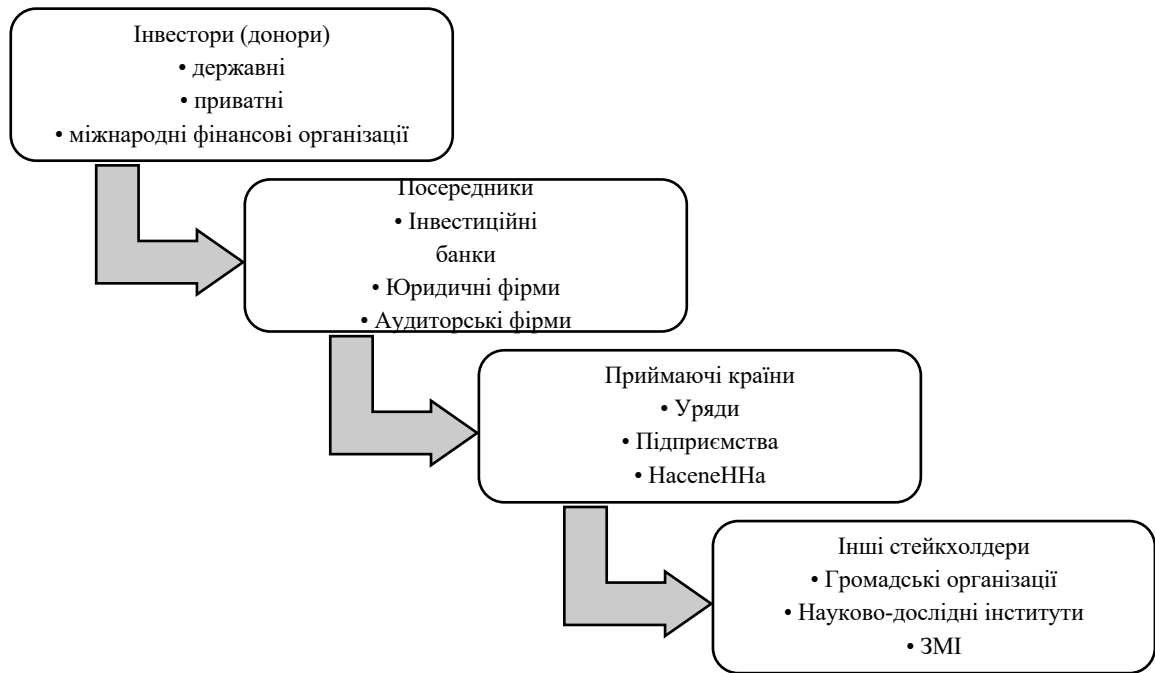

Рис.1.2. Схема руху міжнародних інвестицій

Джерело: складено автором на основі [7,8,9]

Згідно із Законом України «Про режим іноземного інвестування» [23] іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту, а підприємство з іноземними інвестиціями – підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному фонді якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків. Це визначення узгоджується з міжнародним підходом до розуміння інвестиційної діяльності як процесу спрямування ресурсів (матеріальних, інтелектуальних та майнових цінностей) для отримання в майбутньому прибутку, доходу, дивідендів або досягнення соціального ефекту. Інвестор відкладає задоволення поточних потреб, сподіваючись на їхнє більш значне задоволення у майбутньому [12].

Оснoву міжнародної інвестиційної діяльності в рамках системи міжнародних економічних відносин складають прямі та портфельні іноземні інвестиції.

Прямі міжнародні інвестиції — це довгострокові капіталовкладення, які здійснюються компаніями-нерезидентами в економіку приймаючої країни. Наприклад, вони можуть спрямовуватися на створення та будівництво нових підприємств. Зазвичай обсяги таких інвестицій оцінюються в доларах США [25].

Міжнародні портфельні інвестиції — це вкладення капіталу в іноземні пайові або боргові цінні папери з метою отримання доходу, але без отримання права реального контролю над об'єктом інвестування [26].

Кожен тип міжнародних інвестицій характеризується власними особливостями, перевагами та недоліками. У таблиці 1.2 представлено порівняльний аналіз прямих і портфельних інвестицій.

Таблиця 1.2

Порівняльний аналіз прямих і портфельних інвестицій

Критерій	Прямі інвестиції	Портфельні інвестиції
Мета	Отримання контролю над об'єктом інвестування та довгострокова участь в управлінні	Отримання доходу від вкладень без участі в управлінні об'єктом
Характер вкладень	Капіталовкладення у матеріальні активи (заводи, підприємства, нерухомість тощо)	Вкладення у фінансові активи (акції, облігації, інші цінні папери)
Рівень контролю	Забезпечує інвестору контроль над об'єктом інвестування	Не надає права контролю над діяльністю компанії чи об'єкта інвестування
Рівень ризику	Вищий, оскільки інвестиції залежать від економічної стабільності та розвитку конкретної галузі	Нижчий, але чутливий до змін на фінансових ринках
Тривалість	Довгострокові вкладення, зазвичай на кілька років	Зазвичай коротко- або середньострокові вкладення
Приклад	Інвестування у будівництво нового заводу компанією-нерезидентом	Купівля іноземних акцій чи облігацій для отримання дивідендів або відсотків

Економічний вплив	Сприяє розвитку інфраструктури, створенню робочих місць та передачі технологій	Забезпечує доступ до капіталу для компаній і підтримує ліквідність фінансового ринку
Спрямованість доходу	Доходи можуть бути отримані від операційної діяльності об'єкта інвестування	Доходи формуються через дивіденди або приріст вартості цінних паперів
Галузева специфіка	Зазвичай спрямовані на стратегічні галузі: енергетика, виробництво, інфраструктура	Мають меншу галузеву залежність, переважно інвестуються у ліквідні фінансові активи
Роль в економіці країни	Сприяє розвитку реального сектору економіки	Підтримує фінансову стабільність і розвиток фондового ринку

Джерело: складено автором на основі [7,8,9]

Порівняльний аналіз прямих і портфельних інвестицій свідчить про їхню різну роль і вплив на економіку. Прямі інвестиції забезпечують довгостроковий економічний ефект, оскільки сприяють розвитку реального сектору економіки, створенню робочих місць, модернізації інфраструктури та впровадженню нових технологій. Вони є стратегічно важливими для країн, які прагнуть до сталого економічного розвитку.

Портфельні інвестиції, у свою чергу, забезпечують гнучкість і ліквідність фінансового ринку, створюючи умови для залучення капіталу на коротко- або середньостроковий період. Вони зменшують ризики браку фінансових ресурсів, але водночас є більш чутливими до нестабільності ринків і макроекономічних коливань [33].

Попри значну кількість відмінностей, обидва види міжнародних інвестицій об'єднує спільна риса — прагнення до отримання прибутку. Обидва типи інвестицій відіграють важливу роль у національних економіках, доповнюючи один одного.

Також міжнародні інвестиції можна класифікувати і за іншими ознаками. Приклади класифікації наведено у таблиці 1.3.

Класифікація міжнародних інвестицій

Назва	Складові
За типом інвестованих активів	<ul style="list-style-type: none"> – іноземна валюта; – національна валюта; – цінні папери (акції, облігації тощо); – грошові вимоги та права на них; – майно (рухоме й нерухоме); – права інтелектуальної власності; – права на здійснення господарської діяльності; – інші активи;
За формою власності	<ul style="list-style-type: none"> – державні; – приватні; – міжнародних організацій; – недержавних організацій; – змішані;
За метою інвестування	<ul style="list-style-type: none"> – досягнення фінансової мети; – досягнення підприємницької мети; – досягнення іншої мети;
За ступенем повернення	<ul style="list-style-type: none"> – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються;
За сферою вкладення	<ul style="list-style-type: none"> – АПК; – легка промисловість; – лісопромисловий комплекс; – машинобудування; – медична промисловість; – паливно-енергетичний комплекс; – транспортна інфраструктура; – інші сфери;
За формою інвестування	<ul style="list-style-type: none"> – придбання частки існуючих підприємств; – створення спільних підприємств з іншими міжнародними суб'єктами господарської діяльності; – придбання рухомого або нерухомого майна в іншій країні; – придбання в іншій країні цінних паперів та нематеріальних активів, що дають можливість контролю; – придбання прав на користування землею та природними ресурсами в іншій країні; – угоди про спільну господарську діяльність та розподіл продукції; – інші не заборонені законодавством форми;
За величиною	<ul style="list-style-type: none"> – малі (до 10 тис. дол.); – середні (до 100 тис. дол.); – великі (більше 100 тис. дол.);
За формою оформлення	<ul style="list-style-type: none"> – явні інвестиції; – приховані інвестиції; – «чорні інвестиції»;
За ступенем контролю	<ul style="list-style-type: none"> – прямі; – портфельні;

За джерелом вкладення	– первинні; – реінвестиції;
За геополітичною спрямованістю	– розвинені країни; – країни, що розвиваються; – інтернаціональні;
За формами державних гарантій	– гарантії від зміни законодавства; – гарантії щодо незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб; – гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності; – гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; – інші гарантії.

Джерело: складено автором на основі [7,8,9]

У табл.1.3 продемонстровано різноманітність категорій і підходів до класифікації міжнародних інвестицій. Кожен критерій - від типу інвестованих активів до форм державних гарантій - дає змогу оцінити інвестиційну діяльність з різних перспектив: від фінансових до політичних і соціальних аспектів.

Традиційно фінансування проєктів поділяється на два основних типи:

- внутрішнє (власні кошти);
- зовнішнє (залучені та позикові кошти).

На основі аналізу наукових джерел [24; 32] була проведена систематизація джерел фінансування міжнародних інвестицій (рис. 1.3), до яких відносяться такі:

- державні фонди — деякі країни створюють спеціальні фонди, які інвестують у розвиток інфраструктури, стимулювання економічного зростання або досягнення політичних цілей у інших країнах;

- міжнародні фінансові організації — такі установи, як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Азійський банк розвитку, надають фінансову підтримку для реалізації різних проєктів у країнах-членах;

- приватні інвестори — включають корпоративних інвесторів, які розглядають можливість розширення бізнесу або диверсифікації портфелю

через інвестування в інші країни, а також інвестиційні фонди, хедж-фонди, приватних осіб тощо;

- міжнародні торговельні та інвестиційні угоди — угоди між державами можуть стимулювати міжнародні інвестиції, надаючи інвесторам з інших країн певні права або пільги;

- домашні джерела інвестування — у деяких випадках інвестиції в віддалені регіони можуть здійснюватися за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів країни;

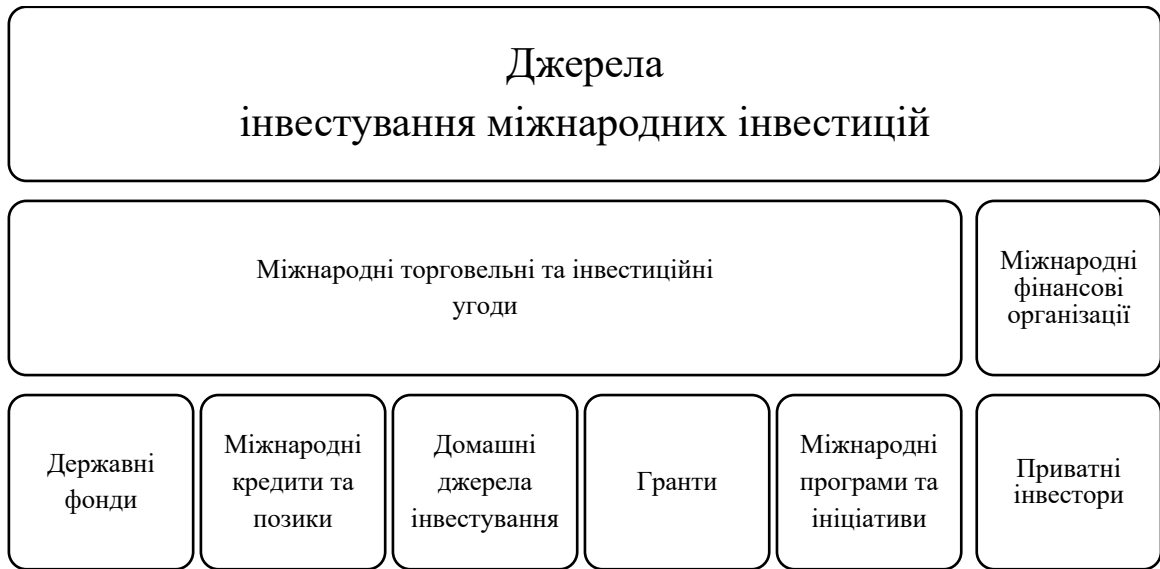

Рис.1.3. Систематизація джерел фінансування міжнародних інвестицій

Джерело: складено автором на основі [7,8,9]

- міжнародні кредити та позики — деякі країни звертаються до зовнішніх кредитів та позик для фінансування проєктів і розвитку своєї економіки;

- гранти — багато країн, міжнародних організацій та неприбуткових фондів надають гранти для реалізації проєктів у країнах, що розвиваються або переживають кризові ситуації. Гранти можуть бути спрямовані на розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я, захист навколишнього середовища тощо;

- міжнародні програми та ініціативи — окремі міжнародні організації та уряди країн запускають програми, що сприяють інвестиціям у певних

галузях чи регіонах, такі як розвиток сільських територій, підтримка підприємництва, інновацій тощо.

Ці джерела можуть використовуватись як окремо, так і в комбінації для залучення необхідного капіталу для міжнародних інвестицій [33].

Як зазначалося раніше, інвестиції є важливим чинником економічного розвитку, оскільки вони забезпечують капітал для розвитку підприємств, створення нових робочих місць, а також підвищення продуктивності та конкурентоспроможності національних економік. Існує безліч типів інвестицій, але найбільш значущими для економіки є прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які забезпечують фінансування для створення нових підприємств, модернізації виробництва та залучення нових технологій [22].

Інвестиційний клімат — це сукупність економічних, політичних, правових та соціальних умов, які визначають привабливість країни для інвестицій. Він має велике значення для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій. Чим сприятливіші умови для ведення бізнесу, тим більше ймовірність того, що інвестори будуть готові вкласти свої кошти в економіку цієї країни. Розглянемо основні чинники інвестиційного клімату в табл.1.4.

Таблиця 1.4

Основні чинники, які визначають інвестиційний клімат

Чинники	Опис
Економічна стабільність	Стабільне макроекономічне середовище, низька інфляція, стабільний валютний курс і сталий економічний ріст сприяють інвестиціям.
Політична стабільність	Відсутність політичних ризиків (наприклад, зміни урядів, корупція), що дає інвесторам упевненість у стабільності держави.
Правова система	Ефективна і стабільна правова система, яка забезпечує захист інвесторів, дотримання контрактних зобов'язань і справедливе вирішення спорів.
Інфраструктура та ресурси	Доступ до сучасної інфраструктури (транспорт, зв'язок, енергетика), а також наявність природних ресурсів, які впливають на ефективність інвестицій.
Соціальна стабільність і робоча сила	Рівень освіти, кваліфікація робочої сили, соціальна стабільність і рівень життя населення є важливими для розвитку бізнесу та забезпечення конкурентоспроможності.

Джерело: складено автором на основі [7,8,9]

Таким чином, інвестиційний клімат країни залежить від ряду важливих факторів, таких як економічна та політична стабільність, ефективність правової системи, розвинена інфраструктура та наявність кваліфікованої робочої сили. Створення сприятливого інвестиційного клімату є ключовим для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій, що, в свою чергу, сприяє економічному зростанню, розвитку бізнесу та підвищенню конкурентоспроможності країни на глобальній арені. Всі ці чинники повинні взаємодіяти для забезпечення стійкого та сталого розвитку економіки та поліпшення добробуту населення.

1.2. Еволюція теоретичних концепцій міжнародних інвестицій

Одним із найбільш яскравих проявів інтернаціоналізації та глобалізації в економічному вимірі є прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Дослідження причин і економічних наслідків цього явища, а також взаємозв'язків між міжнародним рухом товарів, довгострокового капіталу, знань і технологій проводилися ще з середини ХХ століття. Однак протягом багатьох років не вдалося створити єдину узгоджену теорію, яка б пояснювала феномен прямих іноземних інвестицій у контексті інших можливих способів виходу на закордонні ринки. У 70-х роках ХХ століття з'явилося багато теорій, які намагалися пояснити це явище лише з макроекономічної або лише з мікроекономічної точки зору [11]. Розглянемо основні теорії міжнародних інвестицій у табл.1.5.

Таблиця 1.5

Теорії міжнародних інвестицій

Теорія	Основна суть	Приклад
Теорія абсолютних і порівняльних переваг (Сміт, Рікардо)	Країни залучають інвестиції завдяки природним перевагам (ресурси, продуктивність).	Індія приваблює інвестиції в аутсорсинг через недорогу й кваліфіковану робочу силу.
Теорія економічного націоналізму (Ліст, Кольбер)	Держави обмежують або стимулюють інвестиції, захищаючи свої стратегічні інтереси.	Китай обмежує доступ до стратегічних секторів, але залучає інвестиції у технології.

Теорія монополістичних переваг (Хаймер, Кіндлебергер 1960)	Підприємства інвестують за кордоном, якщо мають конкурентні переваги (технології, бренд, ноу-хау).	Google інвестує в інші країни завдяки унікальним технологіям та сильному бренду.
Теорія життєвого циклу продукту (Вернон, 1966)	Інвестиції відбуваються на різних стадіях життєвого циклу продукту: від виробництва вдома до експорту.	Виробництво смартфонів переноситься до країн із дешевшою робочою силою на стадії зрілості.
Теорія інтерналізації (Баклі та Кессон, 1976)	Інвестиції здійснюються для уникнення ринкових витрат через створення внутрішніх ринків.	Nestlé створює дочірні підприємства, щоб зменшити витрати на транспортування продукції.
Еклектична парадигма OLI (Даннінг, 1977)	Інвестиції базуються на перевагах: володіння (O), розташування (L), інтерналізація (I).	Tesla вибирає країни для заводів, враховуючи доступність ресурсів і податкові пільги.
Теорія транснаціональних корпорацій (Даннінг, Гаймер)	Корпорації інвестують для розширення присутності, зниження витрат і уникнення тарифів.	Apple відкриває офіси в Європі для обслуговування регіональних ринків.
Теорія конкурентних переваг національних галузей (Портер, 1990)	Інвестиції спрямовуються в галузі, де країна має конкурентні переваги (інновації, кластери).	Німеччина залучає інвестиції в автомобільну галузь завдяки передовим технологіям.

Джерело: складено автором на основі [1, 6, 20]

У новітніх теоріях робляться спроби відповісти на основні питання, пов'язані з прямими іноземними інвестиціями (ПІІ) як формою інтернаціоналізації підприємств, зокрема:

- Які чинники визначають рішення про здійснення ПІІ?
- Які фактори впливають на вибір країни для розміщення ПІІ?
- Які переваги має компанія, що здійснює ПІІ, які допомагають їй досягати успіху на іноземних ринках?

Теорія абсолютних і порівняльних переваг є однією з базових концепцій міжнародної економіки, яка пояснює, чому країни залучають іноземні інвестиції завдяки своїм природним або набутим перевагам. Ця теорія була сформульована у XVIII-XIX століттях Адамом Смітом (теорія абсолютних переваг) та Давидом Рікардо (теорія порівняльних переваг).

Згідно з теорією Адама Сміта, країни мають абсолютну перевагу у виробництві певних товарів або послуг, якщо вони можуть виробляти їх з меншими витратами, ніж інші країни [30]. Така перевага зазвичай базується на природних умовах, наприклад:

- ресурси: країна володіє великими запасами природних ресурсів (нафта, газ, мінерали, родючі ґрунти), що знижує витрати на їх видобуток або обробку. Наприклад, країни Близького Сходу приваблюють інвестиції в нафтогазову галузь завдяки значним запасам нафти.

- кліматичні умови: тропічний клімат дозволяє вирощувати специфічні культури, такі як кава, какао або цукрова тростина, що робить ці регіони привабливими для аграрних інвестицій.

- дешева робоча сила: країни з низькою вартістю праці, наприклад, Індія чи Бангладеш, залучають інвестиції в текстильну промисловість або виробництво товарів масового споживання.

Давид Рікардо розширив теорію Сміта, показавши, що навіть якщо країна не має абсолютних переваг у виробництві жодного товару, вона все одно може брати участь у міжнародній торгівлі та залучати інвестиції, спеціалізуючись на тому, у чому вона має порівняльну перевагу. Порівняльна перевага виникає тоді, коли країна виробляє певний товар із меншими відносними витратами, ніж інші країни. Наприклад, якщо країна "А" може виробляти як автомобілі, так і комп'ютери, але виробництво автомобілів для неї є відносно дешевшим, ніж комп'ютерів, то їй доцільно спеціалізуватися на автомобілях і імпортувати комп'ютери з країни "Б", яка має порівняльну перевагу у виробництві комп'ютерів. Україна має порівняльну перевагу у виробництві сільськогосподарської продукції завдяки родючим чорноземам і сприятливим кліматичним умовам, що дозволяє їй залучати іноземні інвестиції в аграрний сектор [28].

Застосування теорії у залученні інвестицій базується на природних і порівняльних перевагах, які визначають, у які сектори економіки спрямовуються іноземні інвестиції. Наприклад, країни з родючими

грунтами та сприятливими кліматичними умовами, такі як Україна, Бразилія чи Аргентина, стають привабливими для інвесторів в аграрному секторі. Регіони, багаті на природні ресурси та корисні копалини, як-от Австралія чи Канада, отримують значні капіталовкладення у гірничодобувну промисловість. У той же час країни з доступною робочою силою або високим рівнем спеціалізованих знань, такі як Китай чи В'єтнам, залучають інвестиції в обробну промисловість, що сприяє розвитку цих галузей і економіки загалом [25].

У сучасному глобалізованому світі теорія абсолютних і порівняльних переваг залишається важливою для пояснення потоків іноземних інвестицій. Вона показує, як країни використовують свої ресурси та умови для залучення капіталу, створення робочих місць і стимулювання економічного зростання. Водночас ця теорія демонструє важливість раціонального використання переваг для посилення конкурентоспроможності та розвитку національної економіки.

Теорія економічного націоналізму пояснює підхід держав до управління інвестиціями через призму захисту своїх стратегічних інтересів. Ця теорія наголошує на важливості контролю держави над економічними процесами для забезпечення національної безпеки, економічного суверенітету та стабільності. Вона передбачає, що уряди можуть як обмежувати, так і стимулювати інвестиції залежно від їхнього впливу на ключові галузі економіки та довгострокові інтереси країни [24].

Економічний націоналізм базується на активній ролі держави у регулюванні економіки для збереження та розвитку національних ресурсів. Одним із його ключових аспектів є обмеження іноземних інвестицій у стратегічно важливі сектори, такі як енергетика, оборона, телекомунікації чи інфраструктура, щоб уникнути залежності від інших країн. Одночасно держава стимулює національні інвестиції шляхом надання субсидій, податкових пільг та інших інструментів підтримки, спрямованих на зміцнення внутрішнього виробництва. Також важливим елементом є

підтримка стратегічних галузей, яка може включати державну власність або часткове втручання у функціонування економіки з метою забезпечення їхньої стабільності та розвитку [26].

Уряди можуть запроваджувати обмеження на іноземне володіння підприємствами у критично важливих галузях. Наприклад, у США діє законодавство, яке обмежує іноземні інвестиції у компанії, що мають важливе значення для національної безпеки.

Захист внутрішнього ринку та підтримка національних компаній реалізуються через низку інструментів і заходів, які спрямовані на зміцнення економічної незалежності держави. Одним із ключових механізмів є застосування тарифів, квот та інших бар'єрів для обмеження доступу іноземних інвесторів до стратегічно важливих галузей. Паралельно з цим, держави активно підтримують свої компанії, надаючи фінансову допомогу у вигляді грантів, субсидій чи державних замовлень. Наприклад, Європейський Союз фінансує інноваційні проєкти та зелені технології в рамках програм підтримки сталого розвитку. Крім того, для забезпечення контролю та зменшення залежності від іноземних постачальників уряди можуть розвивати стратегічні галузі, створюючи державні підприємства в таких сферах, як енергетика чи транспорт. Ці заходи спрямовані на забезпечення економічної стабільності та підвищення конкурентоспроможності національної економіки [27].

Економічний націоналізм має як переваги, так і недоліки, що впливають на його ефективність у різних країнах. Серед основних переваг такого підходу варто виділити захист національної безпеки, оскільки він дозволяє уникнути ситуацій, коли стратегічно важливі ресурси або галузі перебувають під контролем іноземних інвесторів. Наприклад, багато країн обмежують іноземні інвестиції у військовий сектор. Крім того, підтримка національних компаній і промисловості сприяє стимулюванню економічного зростання, створенню нових робочих місць та зміцненню економічної незалежності. Також контроль за ключовими секторами

економіки дозволяє державам ефективніше реагувати на кризові ситуації, що знижує негативний вплив економічних потрясінь [11].

Водночас цей підхід має і свої недоліки. Одним із основних ризиків є можливість ізоляції країни від глобальної економіки через зниження довіри міжнародних інвесторів унаслідок обмеження їхніх можливостей. Надмірне втручання держави в економіку може створювати умови для корупції, а також знижувати конкуренцію на внутрішньому ринку, що негативно впливає на ефективність і якість виробництва.

Приклади застосування економічного націоналізму демонструють його різноманітні аспекти. У Китаї активно обмежуються іноземні інвестиції у стратегічні галузі, такі як технології та телекомунікації, водночас внутрішніх виробників стимулюють податковими пільгами та субсидіями. У США закон "CFIUS" регулює іноземні інвестиції для запобігання загрозам національній безпеці. У Франції уряд традиційно зберігає контроль над ключовими галузями, такими як енергетика та транспорт, забезпечуючи їхню стабільність і розвиток [12].

Теорія економічного націоналізму підкреслює важливість захисту стратегічних інтересів країни через контроль за інвестиціями та розвиток національної економіки. Цей підхід дозволяє зберігати економічний суверенітет, зменшувати залежність від іноземних ресурсів і забезпечувати стабільність у стратегічних галузях. Однак для уникнення ізоляції та економічних втрат цей підхід має поєднуватися зі збалансованою відкритістю до міжнародного співробітництва. Теорії міжнародних інвестицій пояснюють різноманітні аспекти і мотиви інвестиційної діяльності. Вони дають можливість зрозуміти, чому компанії здійснюють інвестиції за кордон, і визначити фактори, які впливають на вибір країни та форми інвестування. У сучасних умовах ці теорії взаємодіють і адаптуються до нових глобальних викликів [16].

Теоретики монополістичних переваг, Хаймер і Кіндлебергер, відкинули модель досконалої конкуренції, в якій прямі іноземні інвестиції

(ПІІ) не мають підґрунтя для існування. Вони аргументували це тим, що локальні компанії завжди мають переваги порівняно з іноземними інвесторами через додаткові витрати, які несе підприємство, працюючи на закордонному ринку [17].

Згідно з цією теорією, причиною виникнення ПІІ є ринкова недосконалість. Підприємства здійснюють прямі іноземні інвестиції лише за наявності специфічних переваг порівняно з місцевими компаніями. Ці переваги дозволяють компенсувати додаткові витрати, пов'язані з діяльністю в іншому середовищі, а також з витратами на передачу інформації між головним офісом компанії та її закордонними філіями [20].

Додатковою причиною прийняття рішення про вихід на закордонний ринок є ситуація, коли виробництво за кордоном є вигіднішим, ніж передача технологій за ліцензією, або коли місцеве виробництво економічно доцільніше за експорт. Теорія підкреслює, що підприємство використовує свої монополістичні переваги для подолання конкурентних бар'єрів на іноземних ринках, компенсуючи додаткові витрати на входження в нове середовище [21].

З точки зору мікроекономіки, прямі іноземні інвестиції є однією з багатьох можливих форм зовнішньої експансії підприємств. Першою теорією, яка спробувала дати комплексні відповіді на питання "хто, чому та де інвестує", була теорія міжнародного життєвого циклу продукту. Цю концепцію розробив М. В. Познер для пояснення причин міжнародної торгівлі. Згодом її розвинув і застосував для аналізу прямих іноземних інвестицій Р. Вернон [24].

Модель Вернона включає три стадії життєвого циклу продукту: інноваційну, зрілості та стандартизації. Кожна з цих фаз відповідає певному етапу локалізації виробництва продукту та способу забезпечення потреб закордонних ринків. Ця теорія дозволяє пояснити, як і чому підприємства змінюють свою стратегію в процесі інтернаціоналізації.

Важливу роль у поясненні феномена прямих іноземних інвестицій (ПІІ) відіграє теорія інтерналізації. Її основи були закладені у статті Р. Коуза, яка стосувалася діяльності підприємств на внутрішньому ринку. Згодом ця концепція була розширена та застосована для пояснення міжнародної експансії транснаціональних корпорацій. У середині 1970-х років Баклі та Кассон розвинули цю теорію, пояснюючи рішення про здійснення ПІІ високими трансакційними витратами, про які йшлося у дослідженнях Вільямсона. Ці витрати виникають через ринкові недосконалості, які є невід'ємною частиною економічної реальності [25].

Згідно з теорією інтерналізації, ринок не завжди є найефективнішим механізмом для реалізації трансакцій [27]. Трансакції, які здійснюються через ринок, супроводжуються додатковими витратами, такими як:

- витрати на визначення ціни,
- витрати на управління ризиками,
- витрати на узгодження обов'язків між сторонами,
- адміністративні витрати.

Через ці обставини підприємства можуть уникати використання ринкових механізмів, які іноді виявляються занадто дорогими, і натомість інтегрувати певні сфери діяльності, що раніше здійснювалися через ринок. Іншими словами, підприємство здійснює інтерналізацію своїх операцій, тобто розподіляє власні ресурси (засоби та фактори виробництва) без зміни права власності на них. Цей підхід дозволяє компаніям уникати ризиків і витрат, пов'язаних із ринковими трансакціями, та підвищувати ефективність своєї діяльності на міжнародному рівні.

Теорією, яка на сьогодні найбільш повно пояснює феномен прямих іноземних інвестицій (ПІІ), є еkleктична теорія міжнародного виробництва Дж. Х. Даннінга, відома як парадигма OLI (Ownership, Location, Internalization). Вона об'єднує кілька теоретичних підходів до аналізу ПІІ, створюючи синтетичну та цілісну концепцію [28].

Загальне припущення парадигми OLI полягає в тому, що чим більше специфічних власних переваг (Ownership advantages) має підприємство країни, і чим сильнішою є мотивація до інтернаціоналізації (Internalization advantages) та використання можливостей за межами своєї країни (Location advantages), тим активніше країна бере участь у міжнародному виробництві [27].

Даннінг стверджує, що підприємство вирішує здійснювати ПІ лише тоді, коли діяльність за кордоном є більш прибутковою, ніж на внутрішньому ринку. Ця мета досягається за умови наявності трьох ключових переваг [22]:

1. Власні переваги (Ownership advantages, O): унікальні ресурси, технології, ноу-хау або бренд, які забезпечують конкурентну перевагу.

2. Переваги інтерналізації (Internalization advantages, I): можливість знизити витрати та ризики, створюючи внутрішні ринки замість використання зовнішніх.

3. Переваги локалізації (Location advantages, L): сприятливі умови у вибраній країні, такі як дешевша робоча сила, доступ до сировини або податкові стимули.

Ці переваги є взаємодоповнюючими, ієрархічними та підсилюють одна одну, визначаючи оптимальний спосіб інтернаціоналізації підприємства. Завдяки своїй комплексності, теорія Даннінга є одним із найбільш універсальних підходів до аналізу потоків прямих іноземних інвестицій. Вона пояснює як мотиви, так і механізми, що впливають на рішення компаній інвестувати за кордон.

Теорія транснаціональних корпорацій (ТНК) є важливим підходом до розуміння міжнародних інвестицій та причин, що спонукають корпорації виходити на закордонні ринки. Транснаціональні корпорації є ключовими акторами глобальної економіки, оскільки вони займають провідну роль у процесах інтернаціоналізації бізнесу [12]. ТНК інвестують за кордон для

досягнення трьох основних цілей: розширення присутності на ринках, зниження витрат та уникнення тарифів і торговельних бар'єрів.

Транснаціональні корпорації прагнуть розширити свою географічну присутність, щоб охопити нові ринки. Вихід на закордонні ринки дозволяє компаніям збільшити базу клієнтів, підвищити обсяги продажів і збільшити доходи. Розширення присутності надає компаніям змогу диверсифікувати ризики, зокрема, міжнародна діяльність знижує залежність від одного регіонального ринку; зміцнити бренди - ТНК, такі як Coca-Cola чи McDonald's, використовують міжнародну експансію для посилення глобального впізнання бренду та захопити нові ринки. Наприклад, у країнах, що розвиваються, корпорації можуть займати ніші, де конкуренція ще не така жорстка, як у розвинених країнах [12].

Транснаціональні корпорації (ТНК) часто здійснюють інвестиції за кордон з метою оптимізації витрат на виробництво та операційну діяльність. Одним із ключових факторів є дешевша робоча сила: багато корпорацій, таких як Nike чи Apple, відкривають свої виробничі потужності в країнах з низькими витратами на оплату праці, наприклад, у В'єтнамі чи Бангладеш. Крім того, розміщення виробництва поблизу джерел сировини сприяє зниженню транспортних витрат і мінімізації ризиків, пов'язаних із коливанням цін на ресурси. Ще одним важливим аспектом є оптимізація податкових витрат: низка країн пропонує вигідні податкові режими для залучення іноземних інвесторів. Наприклад, Ірландія стала привабливим напрямком для таких компаній, як Google і Facebook, завдяки низьким корпоративним податкам, що стимулює їхню економічну активність у країні [38].

Транснаціональні корпорації (ТНК) часто інвестують у закордонні філії для уникнення тарифних і торговельних бар'єрів, які країни застосовують для захисту власної економіки. Відкриття виробництва в таких країнах дозволяє компаніям уникати імпорتنих тарифів, як це роблять, наприклад, автомобільні гіганти Toyota, відкриваючи заводи в

Європі, щоб уникнути мит на імпорт автомобілів. Крім того, локалізація виробництва допомагає обійти експортні обмеження, забезпечуючи вільний експорт продукції без додаткових перешкод. Інвестуючи в певні регіони, ТНК також отримують переваги від участі в регіональних угодах. Наприклад, інвестиції в Мексику дозволяють скористатися пільгами угоди USMCA, яка регулює торговельні відносини між США, Мексикою і Канадою. Такий підхід забезпечує компаніям доступ до ринків і сприяє зниженню витрат, пов'язаних із тарифними бар'єрами [41].

Транснаціональні корпорації також використовують іноземні інвестиції для вдосконалення своїх логістичних ланцюгів і впровадження новітніх технологій. Інвестиції в інноваційні процеси та цифрову інфраструктуру дозволяють ТНК швидше реагувати на зміни у глобальній економіці та ефективніше управляти своїми ресурсами. Наприклад, компанія Tesla відкрила завод у Шанхаї, щоб знизити витрати на транспортування та уникнути імпортних мит, які Китай застосовує до автомобілів. Крім того, локальне виробництво дозволяє Tesla швидше задовольняти попит на китайському ринку, що є одним із найбільших у світі [12].

Теорія транснаціональних корпорацій пояснює, як і чому компанії здійснюють прямі іноземні інвестиції. Вона акцентує увагу на тому, що основними мотивами для інвестування є розширення доступу до ринків, оптимізація витрат та подолання торговельних бар'єрів. У сучасній глобалізованій економіці транснаціональні корпорації відіграють важливу роль у стимулюванні міжнародного співробітництва, технологічного розвитку та економічного зростання [30].

Теорія конкурентних переваг національних галузей, розроблена Майклом Портером у 1990 році, є однією з найвпливовіших концепцій в економічній науці, що пояснює, чому певні країни стають конкурентоспроможними в конкретних галузях. Ця теорія базується на

аналізі факторів, які впливають на формування конкурентоспроможності національних галузей у глобальному масштабі [31].

Портер запропонував «діамант конкурентоспроможності», що складається з чотирьох основних детермінантів, які визначають успіх галузі в міжнародному контексті [4,8,9,11]:

1. Факторні умови: йдеться про наявність природних ресурсів, кваліфікованої робочої сили, інфраструктури, капіталу та інших факторів, необхідних для конкурентоспроможності. Проте Портер підкреслює, що не просто наявність цих ресурсів, а їхній розвиток, ефективність використання та інноваційність забезпечують перевагу. Наприклад, Японія, незважаючи на обмеженість природних ресурсів, змогла створити високотехнологічну автомобільну галузь завдяки інвестиціям у кваліфіковану робочу силу та наукові розробки.

2. Умови попиту на внутрішньому ринку: Портер стверджує, що високі вимоги місцевих споживачів стимулюють компанії створювати інноваційні продукти, що дозволяє їм конкурувати на міжнародному рівні. Наприклад, розвинений внутрішній ринок фінансових послуг у США сприяв створенню конкурентоспроможних банківських систем і продуктів.

3. Суміжні та підтримуючі галузі: наявність розвинених галузей-постачальників або суміжних галузей сприяє підвищенню конкурентоспроможності. Наприклад, успіх автомобільної промисловості в Німеччині частково пояснюється високим рівнем розвитку машинобудування та хімічної промисловості.

4. Стратегія, структура та конкуренція підприємств: конкурентоспроможність галузі також залежить від способу організації бізнесу, наявності конкуренції на внутрішньому ринку та стратегічного управління. Жорстка конкуренція всередині країни змушує компанії вдосконалюватися, знижувати витрати та підвищувати якість продукції. Наприклад, жорстка конкуренція серед італійських виробників модного одягу сприяє їхній успішності на міжнародній арені.

Окрім основних детермінантів, Майкл Портер виділяє два зовнішні фактори, які впливають на діамант конкурентоспроможності. Перший - роль уряду, який може створювати сприятливі умови для підвищення конкурентоспроможності через реалізацію ефективної політики, інвестиції в освіту, інфраструктуру, дослідження та розвиток. Яскравим прикладом є Сингапур, який завдяки активному економічному плануванню з боку держави став одним із провідних світових центрів інновацій та торгівлі. Другий фактор - випадкові події, такі як технологічні прориви чи глобальні економічні кризи. Такі неочікувані зміни можуть суттєво впливати на конкурентні переваги певних галузей, створюючи нові можливості або, навпаки, виклики для їхнього розвитку.

Теорія конкурентних переваг Портера є ключовою для розуміння причин успіху країн у певних галузях. Вона допомагає визначити, які сектори економіки варто розвивати, а також які фактори потрібно зміцнювати для підвищення конкурентоспроможності. Наприклад, досвід Фінляндії у розвитку телекомунікаційного сектора (Nokia) свідчить про ефективність цієї моделі [41].

Загалом, теорії міжнародних інвестицій досліджують мотиви, механізми та наслідки залучення капіталу між країнами. Вони пояснюють, чому компанії або країни здійснюють інвестиції за кордоном і які чинники впливають на їхні рішення.

1.3. Роль прямих іноземних інвестицій в економічному розвитку країн

Розвиток сучасних економік і регіонів значною мірою залежить від руху капіталу, особливо у формі прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Прямі іноземні інвестиції належать до традиційних форм міжнародного трансферу технологій, що часто здійснюється через транснаціональні корпорації. При цьому підкреслюється позитивний вплив транснаціональних корпорацій на розвиток національної економіки.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є важливим інструментом економічного розвитку країн, особливо у сучасних умовах глобалізації. Вони сприяють зміцненню національних економік через залучення капіталу, впровадження нових технологій, підвищення продуктивності праці та створення нових робочих місць. Зокрема, транснаціональні корпорації (ТНК) відіграють центральну роль у потоках ПІІ, будучи основними інвесторами на глобальному рівні. Систематизуємо роль транснаціональних корпорацій у ПІІ в табл.1.6. [12].

Таблиця 1.6

Роль транснаціональних корпорацій у ПІІ

Аспект	Опис	Приклад
Ключова роль у потоках ПІІ	ТНК використовують мережу філій і дочірніх підприємств для інвестування в різні країни. Вони забезпечують близько 80% світового обсягу ПІІ.	Coca-Cola: понад 200 країн, де компанія інвестує у виробництво, розподіл і маркетинг продукції.
Інтеграція у глобальні виробничі ланцюги	ТНК створюють ланцюги постачання, об'єднуючи виробників із різних країн, що дозволяє менш розвиненим економікам інтегруватися у світові ринки.	Apple: ланцюг постачання охоплює десятки країн, включаючи виробництво компонентів у Китаї та Тайвані.
Зміцнення інституційного середовища	Присутність ТНК стимулює уряди вдосконалювати регуляторне середовище, підвищуючи інвестиційну привабливість.	General Electric (GE): інвестиції GE у відновлювальні джерела енергії в Індії сприяли вдосконаленню законодавства.
Технологічний трансфер	ТНК надають доступ до передових технологій, стимулюючи інноваційний розвиток у регіонах.	Toyota: передача знань у сфері автоматизації та екологічного транспорту у країнах Південно-Східної Азії.
Ризики для економіки	Домінування ТНК може обмежити розвиток місцевих компаній, а надмірна залежність від ПІІ — підвищити економічні ризики.	Walmart: у деяких країнах спричинило зменшення частки місцевих торговельних мереж.

Джерело: складено автором на основі [7,8,9]

У табл. 1.6 продемонстровано, як позитивний, так і потенційно негативний вплив ТНК на економіки країн-реципієнтів, підкреслюючи їхній важливий внесок у розвиток, але також і необхідність регуляторного балансу.

З точки зору держав, найбільш вигідним є приплив ПІ, який супроводжується передачею технологій, сучасних методів управління та професійних навичок, що суттєво сприяє модернізації економіки, зростанню рівня зайнятості та підвищенню конкурентоспроможності країни. У сучасній складній системі глобальних економічних зв'язків питання залучення інвестицій набуває дедалі більшої актуальності. Інвестиції є основою економічного розвитку, адже вони передбачають ефективний перерозподіл ресурсів для отримання майбутнього доходу, створення матеріальних цінностей та сприяння економічному зростанню [13].

Як ключова категорія в економіці, інвестиції виконують важливу функціональну роль, впливаючи як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях.

На макрорівні інвестиції формують загальний вектор економічного розвитку країни, визначають її конкурентоспроможність на міжнародній арені та є важливим механізмом стабілізації економіки. Основні аспекти макроекономічного впливу інвестицій представлено в табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Основні аспекти макроекономічного впливу інвестицій

Аспект макроекономічного впливу	Опис	Приклади
Стимулювання внутрішнього попиту	Інвестиції підвищують попит на внутрішні товари та послуги, що стимулює виробництво, зайнятість і ВВП.	Будівництво житлових комплексів збільшує попит на будматеріали та послуги будівельників.
Залучення іноземного капіталу	Привернення іноземних інвестицій зміцнює валютні резерви, фінансову стійкість і покращує платіжний баланс.	Інвестиції компанії Nestle в будівництво фабрики в Україні (2023).
Розвиток інфраструктури	Інвестиції у транспортну, енергетичну, цифрову та іншу інфраструктуру закладають основу для зростання.	Реконструкція дороги Київ-Одеса та запуск дата-центрів компанією Microsoft в Україні.
Роль інвестиційної політики	Ефективна політика забезпечує економічну стабільність,	Податкові пільги для інвесторів у спеціальних економічних зонах,

	сприяє залученню бізнесу і підтримує зростання.	наприклад, індустріальні парки.
--	---	---------------------------------

Джерело: складено автором на основі [7,9,12]

Інвестиції відіграють ключову роль у забезпеченні економічного зростання, оскільки вони мають критичний вплив на макроекономічні процеси країни. Стимулюючи внутрішній попит, вони сприяють збільшенню виробництва, створенню нових робочих місць та підвищенню валового внутрішнього продукту. Залучення іноземного капіталу є одним із основних джерел фінансової підтримки, особливо в умовах економічних викликів. Це не лише зміцнює валютні резерви та покращує платіжний баланс, але й сприяє інтеграції країни у глобальну економіку, роблячи її більш відкритою та конкурентоспроможною [15].

Інвестиції в інфраструктурні проекти мають стратегічне значення, оскільки створюють довгострокову основу для стабільного розвитку економіки. Вони забезпечують модернізацію транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури, що є ключовим фактором підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни. Ефективна інвестиційна політика також відіграє важливу роль у цьому процесі. Створення сприятливих умов для інвесторів, таких як податкові пільги, зниження бюрократичних бар'єрів та гарантування економічної стабільності, зміцнює довіру до країни та сприяє залученню додаткового капіталу [25].

Практичні приклади, як-от успішні інвестиції в будівництво нових виробничих потужностей або інфраструктурні об'єкти, демонструють потенціал позитивного впливу капіталовкладень на економіку. Водночас вони підкреслюють необхідність створення привабливого інвестиційного середовища, що дозволяє залучати нові ресурси та розширювати економічні можливості. Отже, інвестиції виступають одним із найважливіших чинників економічного розвитку, а їхнє ефективне

управління дозволяє забезпечити стабільне зростання та підвищити конкурентоспроможність країни на глобальній арені [35].

Інвестиції на мікроекономічному рівні відіграють критичну роль у розвитку підприємств, організацій та господарських суб'єктів, виступаючи ключовим драйвером зростання (табл.1.8). Вони забезпечують необхідні ресурси для розширення виробничих потужностей, що дозволяє підприємствам модернізувати обладнання, освоювати нові ринки та збільшувати масштаби діяльності.

Таблиця 1.8

Мікроекономічний вплив інвестицій

Аспект впливу	Опис	Приклади
Розширення виробництва	Інвестиції сприяють модернізації обладнання, збільшенню виробничих потужностей та освоєнню нових ринків.	Встановлення нових виробничих ліній компанією Nestle для випуску продукції в Україні.
Створення робочих місць	Завдяки інвестиціям підприємства створюють нові робочі місця, що підвищує рівень зайнятості.	Відкриття нового заводу Carlsberg в Україні, що забезпечило роботою сотні працівників.
Інновації та технологічний розвиток	Інвестиції в дослідження і розробки дозволяють впроваджувати інновації та зберігати конкурентоспроможність.	Фінансування компанією Horizon Capital українських стартапів у сфері ІТ.
Підвищення продуктивності праці	Інвестиції в навчання персоналу та розвиток професійних навичок сприяють зростанню ефективності роботи.	Програма навчання співробітників компанії SoftServe, що покращила якість наданих послуг.
Підтримка конкурентоспроможності	Інвестиції допомагають підприємствам зберігати стійке зростання та зміцнювати ринкові позиції.	Інвестиції у виробництво нових моделей автомобілів компанією Volkswagen на українському ринку.

Джерело: складено автором на основі [12,16,31]

Наприклад, встановлення нових виробничих ліній або будівництво заводів, як це зробила компанія Nestle, не лише сприяє зростанню обсягів виробництва, але й підвищує загальну конкурентоспроможність бізнесу.

Інвестиції також мають значний вплив на соціальну сферу через створення нових робочих місць. Завдяки інвестиційним проєктам підприємства забезпечують працевлаштування, що сприяє зменшенню безробіття та покращенню добробуту населення. Наприклад, відкриття заводу компанією Carlsberg створило сотні робочих місць, що не тільки підвищило рівень зайнятості, але й стимулювало розвиток місцевої економіки [39].

Крім того, інвестиції у дослідження та розробки сприяють інноваціям і технологічному прогресу. Такі вкладення дозволяють підприємствам залишатися конкурентоспроможними на глобальному ринку, впроваджуючи сучасні рішення та адаптуючись до швидкозмінюваних умов. Фінансування стартапів інвестиційною компанією Horizon Capital у сфері ІТ є прикладом того, як інвестиції стимулюють інноваційний розвиток [45].

Інвестиції також сприяють підвищенню продуктивності праці через навчання персоналу та розвиток його кваліфікації. Такі заходи допомагають працівникам ефективніше виконувати свої обов'язки, що позитивно впливає на загальну результативність компанії. Програми навчання, як-от ті, що впроваджує компанія SoftServe, дозволяють підвищувати якість послуг і продуктивність працівників.

Нарешті, інвестиції є важливим інструментом підтримки та зміцнення конкурентних позицій підприємств. Вони дозволяють компаніям впроваджувати стратегічні ініціативи, спрямовані на стійке зростання та розширення ринкової частки. Наприклад, інвестиції у виробництво нових моделей автомобілів компанією Volkswagen демонструють, як капіталовкладення допомагають підприємствам утримувати лідерські позиції [12].

Таким чином, інвестиції на мікрорівні мають широкий вплив на розвиток підприємств. Вони не тільки стимулюють економічну активність і підвищують ефективність роботи, але й створюють умови для

довгострокового зростання, інновацій та підвищення якості життя працівників. Ефективне управління інвестиціями на мікрорівні є основою для формування конкурентоспроможної та стійкої економіки в умовах сучасних викликів.

Отже, інвестиції є невід'ємним елементом економічного розвитку, адже вони забезпечують стійке зростання національної економіки, підтримують конкурентоспроможність підприємств та сприяють покращенню добробуту населення.

Іноземні інвестиції відіграють ключову роль не лише в економічній сфері, але й у політичному, соціологічному та навіть психологічному контекстах. У сучасних умовах глобалізації та макроекономічних трансформацій вони стають невід'ємним елементом економічного життя багатьох країн. Незважаючи на можливість обмеження припливу інвестицій або коригування їхньої структури за допомогою економічних чи політичних інструментів, ігнорування їхнього значення для регіонального та національного розвитку є недоцільним [16].

Особливий інтерес викликає питання взаємозв'язку іноземних інвестицій із забезпеченням безпеки. Чим більше зовнішніх інвесторів залучено до економіки певної країни чи регіону, тим активніше вони відстоюють у своїх країнах заходи щодо захисту своїх активів. Така ситуація сприяє створенню додаткових механізмів захисту їхніх інтересів, що в окремих випадках може забезпечити несподівану підтримку у реалізації зовнішньополітичних стратегій. Наприклад, у разі значних інвестицій американських компаній в економіку певної країни, Конгрес США, адміністрація президента або навіть сам президент із високою ймовірністю ініціюють заходи для забезпечення інтересів цих компаній [14].

У цьому контексті не є несподіваним, що під час політичних переговорів часто обговорюються питання, пов'язані із залученням або захистом великих приватних інвестицій. Це підкреслює роль іноземних

інвестицій не лише як інструменту економічного зростання, але й як важеля зміцнення міжнародного впливу та забезпечення політичної стабільності.

З одного боку, спостерігається активне просування іноземних інвестицій, у тому числі із зазначенням конкретних суб'єктів для залучення, а з іншого боку, в багатьох країнах виникає потреба в таких заходах. Вживаються відповідні кроки для залучення іноземного капіталу. Ця ситуація обумовлена кількома важливими передумовами.

На глобальному рівні існує розподіл між економічно розвиненими країнами, які володіють технологічними перевагами, доступом до капіталу та провідними позиціями їхніх підприємств у ключових галузях, і групою менш розвинених країн. Ці країни часто характеризуються значною заборгованістю та серйозними невирішеними соціально-економічними проблемами. До таких проблем можна віднести високий рівень безробіття, недостатній доступ до якісної освіти та медичних послуг, високий рівень злочинності, а також деградацію навколишнього середовища й неефективність інституційних механізмів [33].

Таким чином, потреба в залученні іноземного капіталу для вирішення цих проблем стає невід'ємною частиною стратегії багатьох країн, особливо тих, які стикаються з комплексними викликами соціального, економічного та екологічного характеру.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

2.1. Динаміка і структура залучення прямих іноземних інвестицій в Україні

Основною тенденцією розвитку світової економіки на початку ХХІ століття є процеси економічної глобалізації, які охопили всі її компоненти та підсистеми. Іноземні інвестиції стали однією з найдинамічніших форм цієї глобалізації, що виступає її основною рушійною силою. Прискорений рух капіталу, зокрема у вигляді міжнародних інвестицій, значно впливає на масштаби та напрямки соціально-економічних змін у економіках окремих країн і їхніх об'єднань. Цей вплив відображається на зростанні обсягу світової торгівлі, який за останні 50 років збільшився в 17 разів, а світовий ВВП – у 6 разів. За даними Світового банку, у 2023 році обсяг капіталу, що функціонує на міжнародному ринку, досяг 156,8 трлн доларів США, що на 4,2% більше, ніж у 2022 році. Обсяг міжнародних кредитів у 2023 році склав 12,5 трлн доларів США, збільшившись на 5,3% порівняно з попереднім роком [27].

Звіт ЮНКТАД про світові інвестиції за 2023 рік відображає зростаючий щорічний дефіцит інвестицій, який постає перед країнами, що розвиваються. Наразі цей розрив становить близько 4 трлн доларів США на рік, що значно більше порівняно з 2,5 трлн доларів у 2015 році, коли були ухвалені Цілі сталого розвитку (ЦСР). У звіті зазначається, що глобальні прямі іноземні інвестиції (ПІІ) у 2022 році скоротилися на 12%. Також розглядається вплив інвестиційної політики та ринкових тенденцій на інвестиції в ЦСР, зокрема у сферу чистої енергії [28].

Звіт підкреслює необхідність залучення інвестицій у відновлювану енергетику в країнах, що розвиваються, на рівні близько 1,7 трлн доларів США щороку, тоді як у 2022 році обсяг залучених ПІІ у цій сфері склав лише 544 млрд доларів. Після значного відновлення світових ПІІ у 2021

році, у 2022 році вони знизилися на 12%, досягнувши 1,3 трлн доларів США. Це зниження стало наслідком глобальних криз, які взаємно накладалися: війни в Україні, високих цін на енергоресурси та продовольство, а також різкого зростання державного боргу [33].

Основне падіння ПІІ спостерігалось в розвинених економіках, де обсяги інвестицій скоротилися на 37%, до 378 млрд доларів США. Водночас, потоки ПІІ до країн, що розвиваються, зросли на 4%, хоча й нерівномірно. Значну частину інвестицій отримали лише кілька великих економік, що розвиваються, тоді як найменш розвинені країни зазнали скорочення потоків інвестицій (див. рис.2.1).

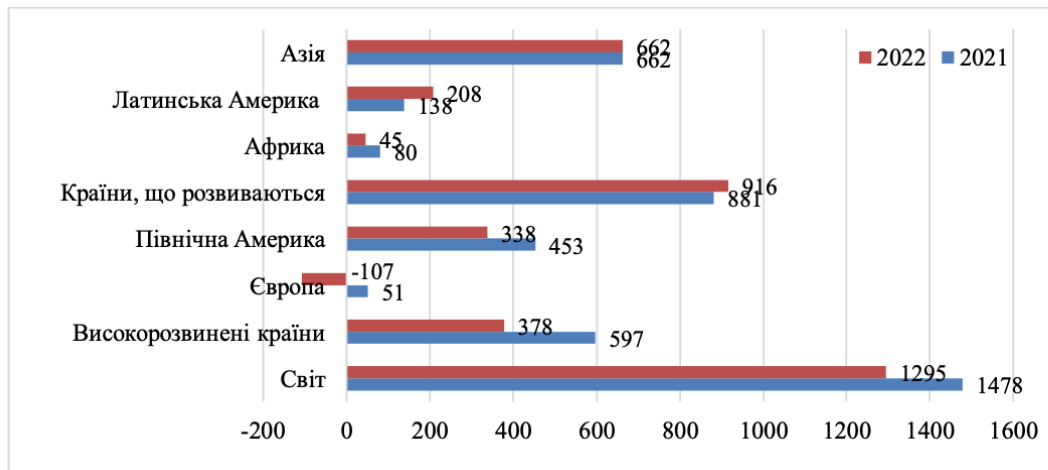

Рис. 2.1. Глобальні прямі іноземні інвестиції 2021-2022 роки, млрд дол.

Джерело: складено автором на основі [33]

Геополітична нестабільність за останні п'ять років суттєво вплинула на глобальну структуру інвестиційних потоків. Європа, яка традиційно була одним із найпривабливіших регіонів для прямих іноземних інвестицій завдяки політичній стабільності, розвиненій економіці та спільній валюті, нині стикається зі зниженням інвестиційної активності. Ризики, пов'язані з війною, санкціями та нестабільністю енергетичних ринків, негативно впливають на інвестиційний клімат. Згідно з даними ЮНКТАД, обсяг інвестицій в Європу у 2023 році скоротився на 10% порівняно з попереднім

роком. Водночас, можливе зростання інвестицій з країн Азії та Близького Сходу, які шукають альтернативні напрямки для капіталовкладень.

Зростання геополітичної напруженості також послаблює фінансові зв'язки між країнами. Інвестори дедалі обережніше розглядають геополітично нестабільні регіони, зменшуючи обсяги капіталу через фінансові обмеження, підвищені трансакційні витрати, інформаційну асиметрію, недовіру та страх експропріації. Одним із найяскравіших прикладів геополітичної дестабілізації є повномасштабне вторгнення Росії в Україну. До війни прогноз зростання ВВП України у 2022 році оцінювався на рівні 3,4%, проте через руйнування інфраструктури та економіки ВВП скоротився на 35% [35].

Національний банк України зазначає, що з початком війни 24 лютого 2022 року обсяги іноземних інвестицій в Україну значно знизилися. Найбільше постраждали прямі іноземні інвестиції, які виявляють вищу чутливість до ризиків порівняно з портфельними. Хоча очікується поступове зростання інвестицій в Україну у 2024 році, їхній рівень не досягне показників 2021 року. Динаміку інвестицій в Україну у 2021–2024 роках представлено на Рис.2.2.

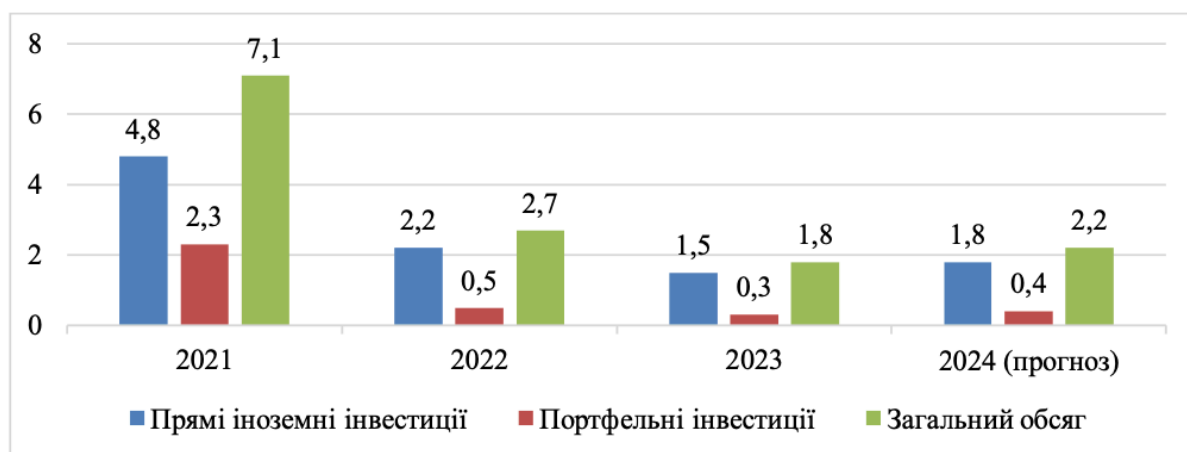

Рис. 2.2. Інвестиційний потік в Україну за 2021-2024 рр., млрд дол.

Джерело: складено автором на основі [16]

Вимушена міграція також вплинула на ринок праці України, змінюючи структуру пропозиції та рівень доступності кваліфікованих

працівників. До війни конкуренція за одне робоче місце в певних категоріях становила 5–8 осіб. Уже в квітні 2022 року цей показник зріс до 14–15 претендентів на одну вакансію, а в серпні досягнув 28 осіб. В окремих регіонах конкуренція варіюється від 7 до 16 претендентів залежно від специфіки вакансії та місцевих умов [18].

Міждержавні організації відіграють важливу роль у формуванні глобальних потоків прямих іноземних інвестицій (ПІІ). На рисунку 3 можна простежити частки інвестицій, які залучаються за їхньою участю у світі. Більшість великих регіональних об'єднань та економічних груп демонструють позитивну динаміку обсягів ПІІ у 2023 році порівняно з 2022 роком (Рис.2.3).

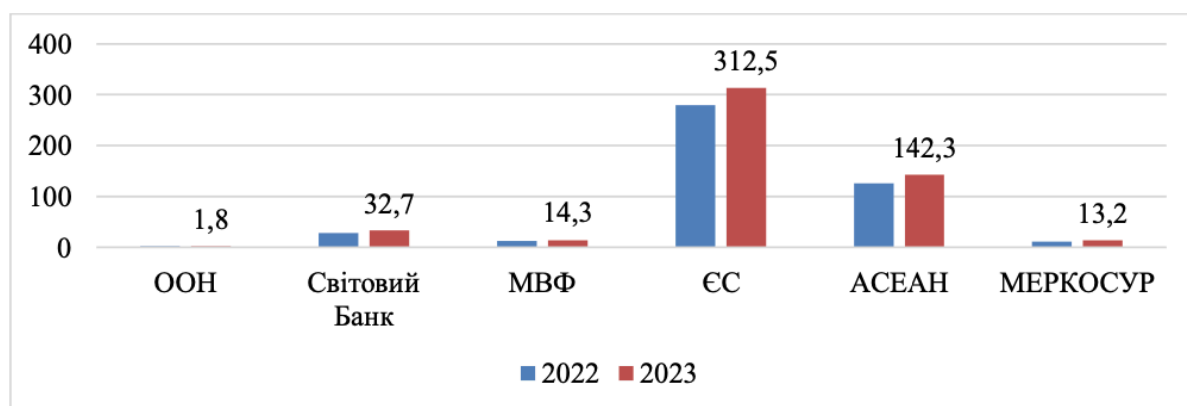

Рис. 2.3. Потоки ПІІ регіональних та міжнародних організацій за 2022-2023рр. (млрд дол. США)

Джерело: складено автором на основі [16]

Згідно з даними Європейської бізнес асоціації (ЕВА) [17], індекс інвестиційної привабливості України в першому півріччі 2022 року знизився до 2,17 балів, що є суттєвим зниженням порівняно з 5,00 у 2021 році. Для України 2022 рік став періодом впливу двох ключових стресових факторів — пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії. У той час як вплив пандемії поступово зменшувався завдяки адаптації економіки та суспільства, війна завдала серйозного удару, практично зупинивши розвиток української економіки.

Українська економіка продемонструвала значну стійкість, зокрема завдяки успіхам Збройних Сил України на фронті, ефективній співпраці між Урядом та бізнесом, а також швидкому відновленню зруйнованих чи пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури. Завдяки скоординованим зусиллям вітчизняних служб та системній фінансовій підтримці міжнародних партнерів, економічна ситуація була стабілізована, і економічний фронт утримано.

Більше ніж 90% підприємств відновили свою діяльність після початку війни, що дозволяє економіці поступово відновлюватися і знову демонструвати зростання. Початок 2024 року підтверджує високу адаптивність української економіки: у першому кварталі цього року очікується зростання на рівні 4,5% ($\pm 1\%$), що є значним покращенням порівняно з падінням на 10,3% у першому кварталі 2023 року [16]. Це зростання підтримується стабільною роботою морського коридору, що стимулює діяльність залізничного транспорту, металургії та видобування металевих руд, а також активізацією виробництва мінеральних добрив і збільшенням попиту на будівельні послуги, що стало можливим завдяки сприятливим погодним умовам. Крім того, в березні відбулося поліпшення ділових настроїв і пожвавлення споживчої активності.

Станом на 31 березня 2024 року обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (за залишками), зокрема в інструменти участі в капіталі та боргові інструменти, складав 55 786,6 млн доларів США. Ці інвестиції переважно спрямовуються в уже розвинуті сектори економіки. Зокрема, найбільші обсяги прямих інвестицій (38,9%) припадають на підприємства промисловості, а 17% – на організації, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, а також ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів [15].

На сьогодні увага великого інвестиційного капіталу до України є надзвичайно зосередженою. У 2022-2023 роках основними іноземними інвесторами в корпоративному сегменті виступали міжнародні компанії та бренди, які мали потужності в Україні ще до початку повномасштабної

війни. Загалом, найбільші інвестори вклали у розвиток українського бізнесу близько 5 мільярдів доларів протягом цього періоду [39].

Аналіз притоку прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у період з 2002 по 2023 роки є доцільним, оскільки він надає цінну інформацію про економічні тенденції, інвестиційні моделі та загальний бізнес-клімат (Рис. 2.4). Прямі іноземні інвестиції є важливим рушієм економічного зростання. Саме тому аналіз цих даних за двадцятирічний період дозволяє зрозуміти, як іноземні інвестиції впливали на економічний розвиток країни, включаючи періоди як швидкого зростання, так і стагнації.

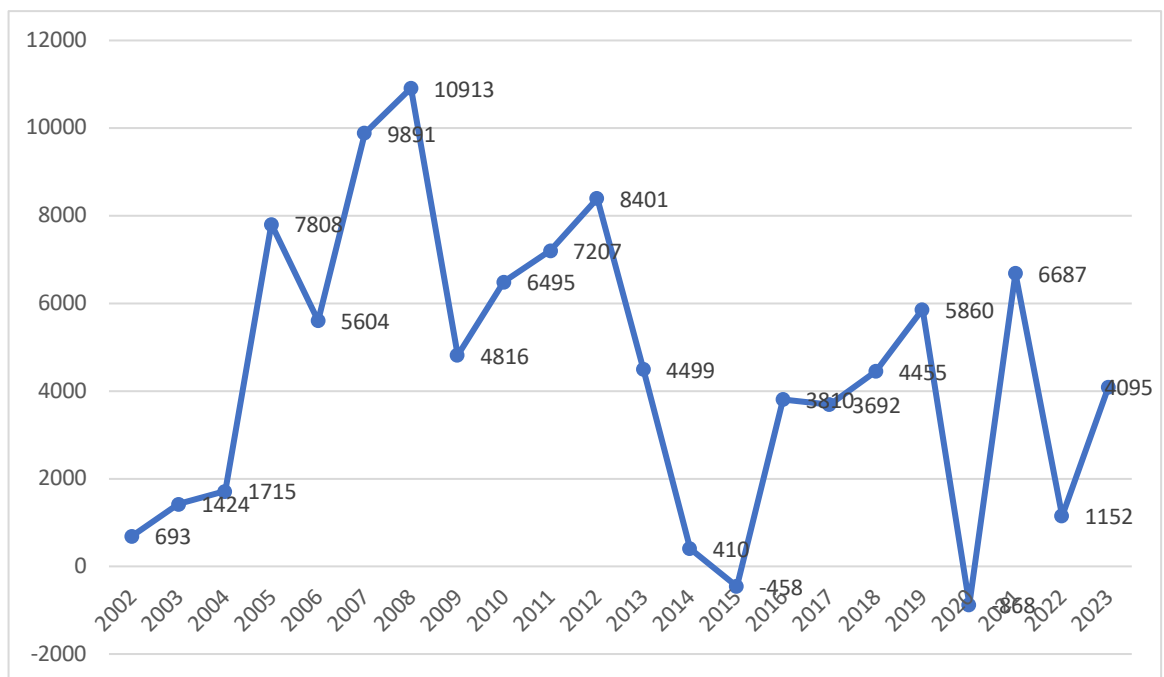

Рис.2.4. Прямі іноземні інвестиції в Україну з 2002 по 2023 роки (млн дол. США)

Джерело: складено автором на основі [39]

На основі даних про прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну за період з 2002 по 2023 роки можна зробити наступні висновки.

Є чіткі періоди зростання і спаду інвестицій. Наприклад, з 2004 по 2008 рік відбулося значне зростання ПІІ. Це сталося завдяки покращенню інвестиційного клімату, вступу України до СОТ у 2008 році, а також світовій економічній ситуації.

Суттєве скорочення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2009 році, яке становило 4,816 млн дол. США, було обумовлене глобальною фінансовою кризою, яка призвела до зниження інвестиційної активності у світі.

Негативні значення ПІІ у 2015 та 2020 роках (-458 та -868 млн доларів США відповідно) свідчать про відтік капіталу з України. Ця ситуація пояснюється економічною нестабільністю, викликаною анексією Криму в 2014 році та наслідками пандемії COVID-19.

Періоди після криз 2010-2011 років та 2016-2019 років характеризувалися відновленням інвестиційної активності, що свідчить про поступове повернення довіри інвесторів та стабілізацію економічної ситуації в країні.

Позитивні показники за 2022-2023 роки (1152 та 4095 млн доларів США) демонструють певне відновлення економіки та зростання інвестиційної привабливості України, попри триваючі бойові дії та політичну нестабільність [36].

Загалом динаміка ПІІ в Україні показує високу залежність інвестиційної діяльності від зовнішніх і внутрішніх шоків, таких як глобальні економічні кризи, політична нестабільність та регіональні конфлікти, що підкреслює необхідність створення стабільного економічного середовища та передбачуваної політики для залучення та утримання інвестицій.

Варто зазначити, що важливим завданням для України є диверсифікація джерел та секторів інвестицій, що допоможе зменшити залежність від окремих ринків чи галузей. Зміцнення інституційної бази, вдосконалення регуляторної політики, забезпечення прозорості та ефективного управління є ключовими факторами для заспокоєння інвесторів і стимулювання припливу капіталу.

Згідно з даними Національного банку України, у 2023 році приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну склав 4247 млн доларів США,

що в 7,6 рази перевищує рівень інвестицій за 2022 рік, хоча на 42% менше, ніж у 2021 році. Однак, навряд чи можна говорити про повне відновлення інвестицій з-за кордону, оскільки основний приплив капіталу забезпечується підприємствами, які працюють в Україні та реінвестують отриманий прибуток. Станом на початок 2024 року загальний обсяг ПІІ в Україні становив 55,2 млрд доларів США, що на 6,3% більше порівняно з початком 2023 року, але на 16,5% менше, ніж на початок 2022 року. За даними податкового комітету Верховної Ради, обсяг накопичених ПІІ в Україні, порівняно з іншими країнами Центральної та Східної Європи, залишається на низькому рівні (Рис.2.5) [16].

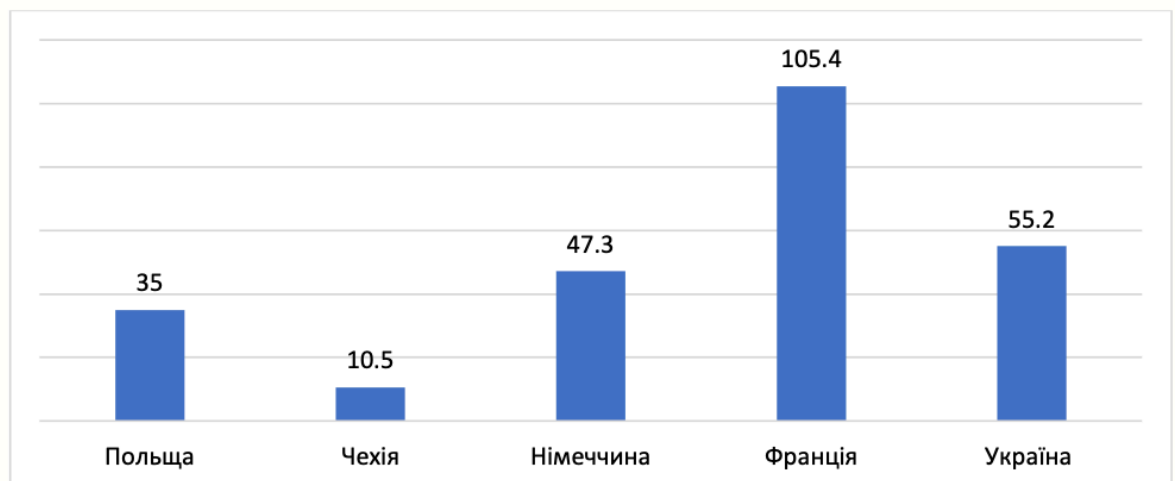

Рис. 2.5. Обсяг накопичених прямих іноземних інвестицій за країнами в 2023 році, млрд доларів

Джерело: складено автором на основі [16]

Міждержавні організації відіграють важливу роль у формуванні глобальних потоків прямих іноземних інвестицій (ПІІ). На рисунку 3 можна простежити частки інвестицій, які залучаються за їхньою участю у світі. Більшість великих регіональних об'єднань та економічних груп демонструють позитивну динаміку обсягів ПІІ у 2023 році порівняно з 2022 роком [16].

Згідно з даними Європейської бізнес асоціації (ЕВА), індекс інвестиційної привабливості України в першому півріччі 2022 року

знизився до 2,17 балів, що є суттєвим зниженням порівняно з 5,00 у 2021 році. Для України 2022 рік став періодом впливу двох ключових стресових факторів — пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії. У той час як вплив пандемії поступово зменшувався завдяки адаптації економіки та суспільства, війна завдала серйозного удару, практично зупинивши розвиток української економіки [17].

Структура накопичених інвестицій в Україні за 2023 рік виглядає наступним чином: 67,2% складають інвестиції в капітал підприємств, а 32,8% – інвестиції в боргові інструменти [18].

Таким чином, обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні залишається відносно низьким і не здатний вирішити основні економічні проблеми, зокрема ті, що пов'язані з сировинною орієнтацією економіки та її галузевою неефективністю. Відмінно від розвинутих країн, які мають сучасні технології та ефективну інфраструктуру, країнам з перехідною економікою, таким як Україна, необхідно значно більше інвестувати в розвиток цих складових.

Порівнявши динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні за 2008-2023 роки з Індексом інвестиційної привабливості, розрахованим Європейською Бізнес Асоціацією, можна побачити, що ці тенденції є майже ідентичними за весь досліджуваний період (рис. 2.6).

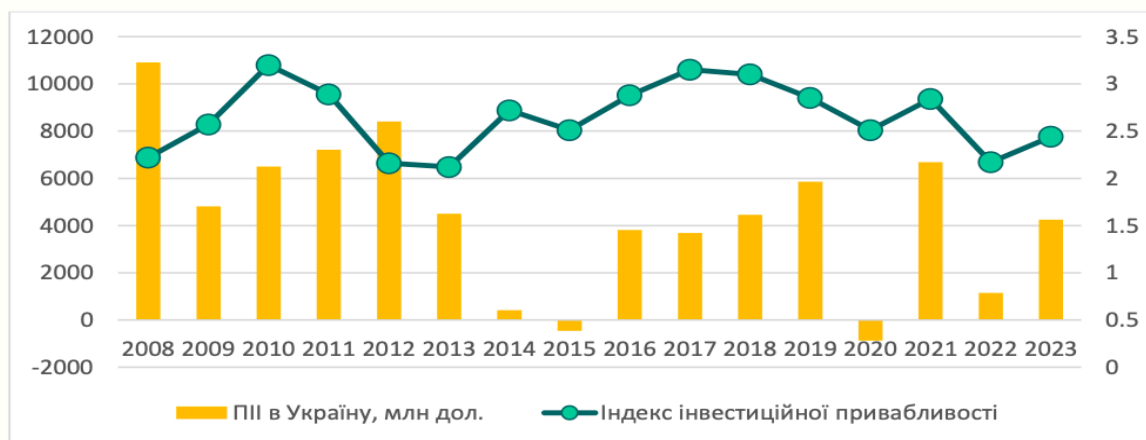

Рис. 2.6. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України у 2008–2023 роках

Джерело: складено автором на основі [9]

За даними статистики Національного банку України, основними країнами-інвесторами в економіку України у період 2002–2023 років були Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Великобританія (рис. 2.7).

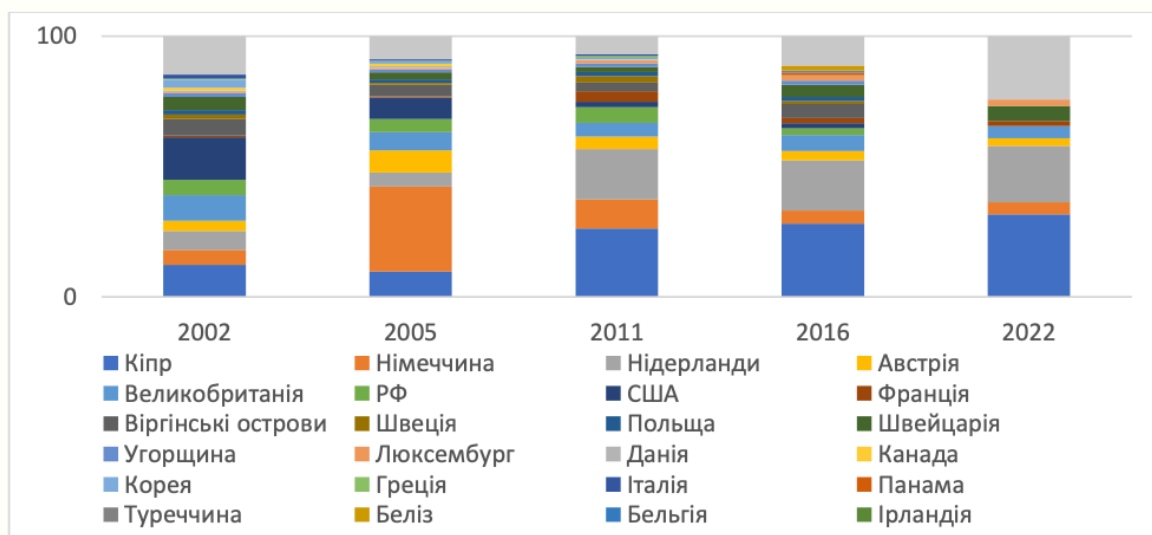

Рис. 2.7. Частка прямих іноземних інвестицій в Україну за країнами походження за період 2002-2022 років, %

Джерело: складено автором на основі [16]

Як видно з рис. 2.7., серед основних інвесторів в економіку України присутні офшорні юрисдикції, такі як Кіпр, Нідерланди та Віргінські острови. Інвестиції з офшорів мають негативний вплив на економіку, оскільки спричиняють відтік капіталу та зменшують податкові надходження до бюджету. У 2022–2023 роках основними закордонними інвесторами в корпоративному секторі були компанії, які вже мали виробничі потужності в Україні на момент початку повномасштабного вторгнення РФ. Серед них: Carlsberg, Cersanit, Kronospan, Laude, Nestle, Philip Morris, Velux. Більшість цих міжнародних корпорацій спрямовували свої інвестиції на релокацію виробництва, ремонт пошкоджених об'єктів та реалізацію соціальних проєктів. Зазвичай вони співпрацювали з Офісом

із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest, більш відомим як «інвестняня» [7].

Додатково, низка корпорацій оголосили про плани реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів. Серед них: ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever (рис. 2.8).

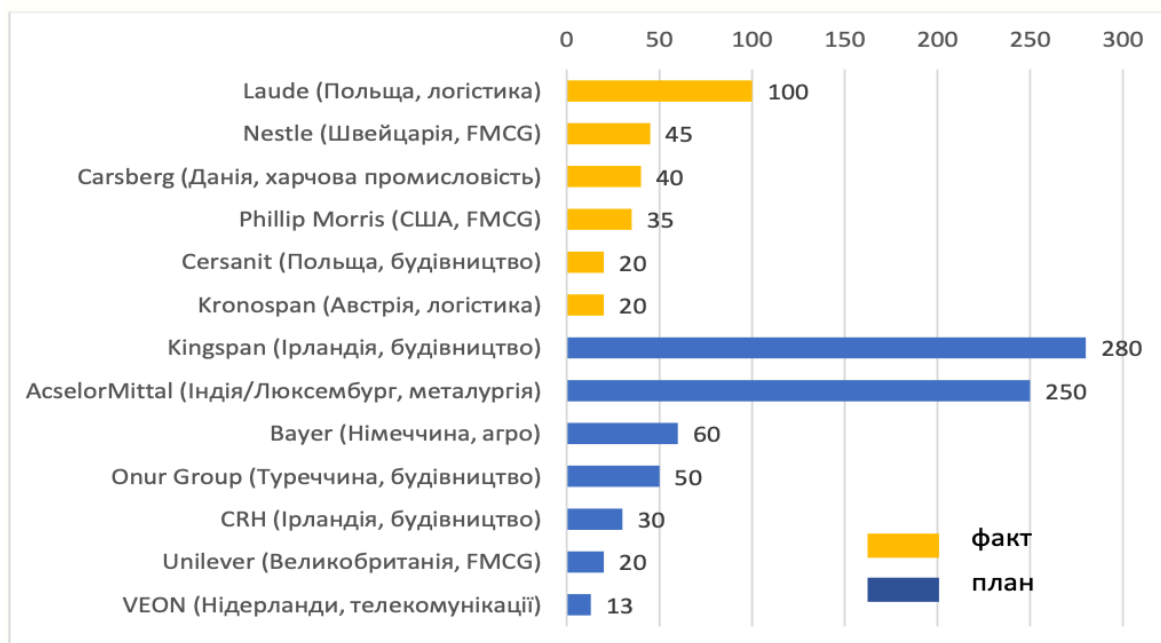

Рис. 2.8. Обсяг реінвестицій в Україні з початку воєнного стану, млн дол.

Джерело: складено автором на основі [16]

Серед ключових інвесторів варто відзначити такі компанії, як Carlsberg, Cersanit, Kronospan, Laude, Nestle, Phillip Morris, Velux [7].

Основні напрямки їхніх інвестицій містили:

- релокацію виробництва для збереження бізнес-операцій;
- ремонт та відновлення пошкоджених об'єктів інфраструктури;
- соціальні проекти, спрямовані на підтримку місцевих громад та співробітників.

Більшість цих компаній активно співпрацювали з Офісом із залучення та підтримки інвестицій (UkraineInvest), який надає послуги «інвестняні», полегшуючи процес адаптації інвесторів до умов воєнного стану та сприяючи реалізації їхніх проектів [8].

Щодо розподілу іноземних інвестицій в Україні за секторами економічної діяльності, слід зазначити, що найбільший інтерес іноземних інвесторів викликає промислова сфера, яка займає більше 30 % від загального обсягу інвестицій. На другому місці знаходиться сільське, лісове та рибне господарство з часткою 12,6 %, а за ним йдуть транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність, з часткою 12,1 % (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Розподіл прямих іноземних інвестицій в економіку України за секторами економічної діяльності у 2023 році, %

Джерело: складено автором на основі [15]

Інвестори повинні відігравати ключову роль як стратегічні партнери України у процесі її відновлення. Згідно з оцінками Світового банку, протягом наступного десятиліття для відбудови пошкодженої інфраструктури країні знадобиться щонайменше 486 млрд доларів [7] (Рис.2.10).

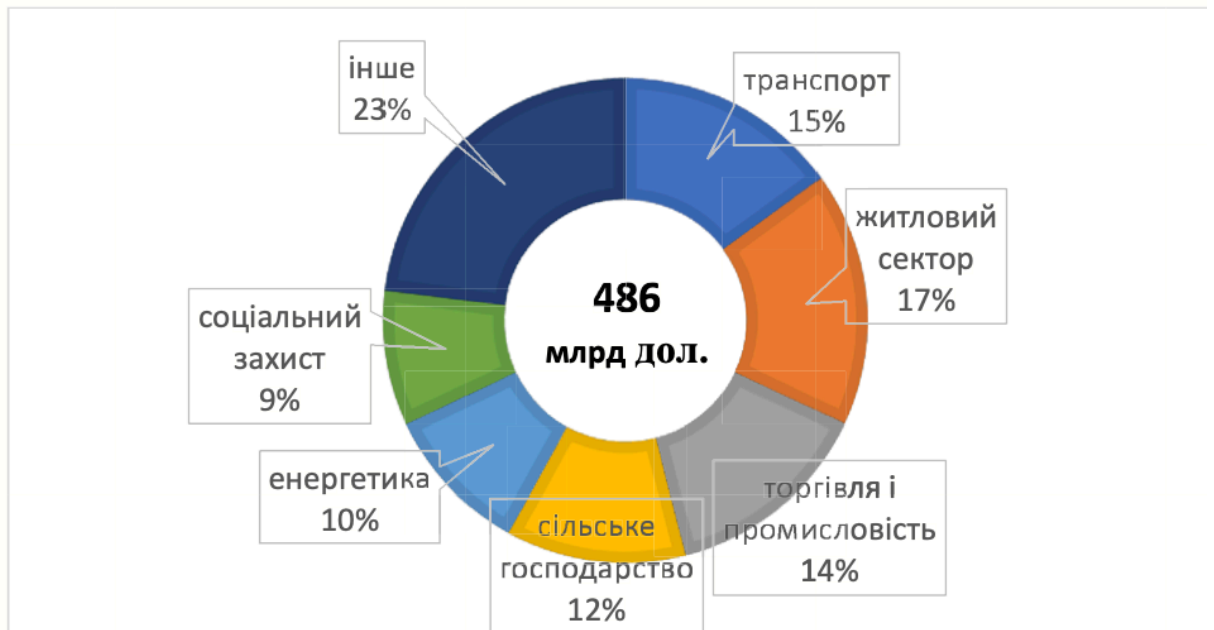

Рис. 2.10. Оцінка фінансових потреб України для повоєнної відбудови на період 2024-2034 років, %

Джерело: складено автором на основі [17]

Ця сума значно перевищує річний ВВП України, тому швидко знайти ці ресурси в межах країни буде неможливо. Для фінансування значного обсягу відновлювальних робіт Україні необхідно залучити приватний капітал. Що важливо, іноземні інвестиції продовжують надходити навіть під час війни [8].

Інвестори повинні стати основними стратегічними партнерами України в процесі її відновлення. За прогнозами Світового банку, протягом наступного десятиліття для відновлення пошкодженої інфраструктури Україні буде потрібно щонайменше 486 млрд доларів США [7] (рис. 7).

Окрім цього, низка міжнародних корпорацій заявили про свої наміри реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів та розширення діяльності. Серед них:

- ArcelorMittal – провідний металургійний концерн,
- Bayer – фармацевтична та агрохімічна компанія,
- CRH, Fixit, Kingspan – компанії у сфері будівельних матеріалів,
- Onur Group – лідер у сфері інфраструктурного будівництва,

- Unilever – багатонаціональна корпорація у галузі споживчих товарів.

Ці інвестиції не лише сприяють економічному відновленню країни, але й демонструють довіру до її потенціалу та майбутнього. Водночас, іноземний капітал підтримує економічну стабільність і створює базу для подальшого зростання після завершення війни.

Однак інвестувати в Україну планують не лише міжнародні компанії — український бізнес також активно залучає кошти для відновлення та розвитку внутрішніх проектів, зокрема, як для відновлення або розширення виробничих потужностей, так і будівництво нових логістичних центрів.

Українські компанії також готові фінансувати споріднений бізнес або шукати синергію з існуючими напрямками діяльності. Яскравими прикладами інвестиційної активності національних гравців є такі компанії, як «ОККО», «МХП» та «Нова Пошта», які демонструють потужний інвестиційний потенціал [13].

Корпорація «ОККО» реалізує масштабний проект будівництва заводу з виробництва біопалива та біодизелю. Це стратегічний крок, спрямований на забезпечення власними ресурсами в контексті майбутнього вступу України до ЄС [15].

«МХП» ще до війни почав інвестувати в бізнеси, які розширюють кулінарну експертизу компанії. Один із таких проектів — компанія Foodz, оператор мережі «дарк-кітчен» та віртуальних ресторанів, що відповідає сучасним трендам в гастрономії.

«Нова Пошта», попри втрати терміналів у Харківській та Миколаївській областях, активно розвиває мережу логістичних центрів по всій країні. Компанія також підтримує ініціативи розвитку індустріальних парків, спрямовані на стимулювання локального виробництва [16].

Український великий бізнес демонструє відкритість до співпраці та готовність фінансувати сторонні проекти, якщо це сприятиме розширенню частки на локальному ринку, покращенню або збільшенню експортних

можливостей та створенню синергії або конкурентних переваг для існуючого бізнесу.

Важливо відзначити, що в таких інвестиціях питання не завжди зводиться до вартості. Український бізнес орієнтований на стратегічні можливості, які можуть забезпечити довгострокову конкурентоспроможність та економічне зростання навіть у складних умовах.

Однією з ключових проблем української економіки ще до війни був хронічний дефіцит інвестицій. Частка інвестицій у ВВП протягом п'яти років до початку повномасштабного вторгнення становила в середньому лише 15%. Це значно нижче за необхідний рівень у понад 20%, який вважається мінімальним для забезпечення процесу розширеного відтворення, тобто стабільного економічного розвитку. Такий низький рівень інвестицій означає, що українська економіка, фактично, працює "на зношування", використовуючи ресурси майбутніх поколінь без належного відновлення [15].

З початком повномасштабної війни ситуація ще більше ускладнилася. Бізнеси були змушені зосередитися на виживанні: збереженні активів, релокації, захисті працівників, а не на інвестиціях у розвиток чи інновації. Війна посилила невизначеність і ризики, що відлякують як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів.

Якщо найближчим часом не вдасться змінити ситуацію з рівнем інвестицій, стан економіки може значно погіршитися. Відсутність інвестицій означає не лише застій, а й втрату конкурентних переваг у глобальній економіці, погіршення інфраструктури, технологічне відставання та зниження якості життя населення.

Для покращення ситуації необхідно вжити низку комплексних заходів. Насамперед, варто забезпечити сприятливий інвестиційний клімат, зосередившись на прозорості судової системи, зменшенні бюрократичних перепон і гарантуванні ефективного захисту прав власності, що має стати

одним із ключових пріоритетів. Важливим аспектом є створення стимулів для внутрішніх інвесторів, які можуть включати надання податкових пільг, впровадження державних гарантій або реалізацію програм співфінансування [39]. Окрім цього, важливо активізувати залучення зовнішнього капіталу, забезпечивши іноземним інвесторам зрозумілі та стабільні умови ведення бізнесу, безпеку активів і вигідні умови для довгострокових вкладень. Особливу увагу слід приділити розвитку стратегічно важливих секторів економіки, таких як інфраструктура, енергетика, інформаційні технології та агропромисловий комплекс. Інвестування в ці галузі сприятиме створенню нових робочих місць, підвищенню продуктивності та зміцненню експортного потенціалу країни.

Рівень інвестицій — це не просто економічний показник, це основа для сталого майбутнього країни, її конкурентоспроможності та добробуту громадян.

2.2. Вплив міжнародних інвестицій на підвищення інвестиційного клімату України в післявоєнний період

Післявоєнний період для України буде критичним етапом відновлення економіки, який передбачатиме не лише відбудову інфраструктури та підприємств, але й зміцнення інвестиційного клімату. В умовах глобалізації міжнародні інвестиції відіграватимуть ключову роль у підтримці економічної стабільності та розвитку. Вони можуть стати важливим джерелом фінансування для реалізації реформ, модернізації виробничих потужностей та інтеграції України до світових ринків.

Іноземні інвестиції, зокрема прями міжнародні інвестиції (ПІІ), є важливими як для національної економіки, так і для регіонального розвитку, створення нових робочих місць та забезпечення технологічного прогресу. Для України, що переживає тривалий період війни, залучення інвестицій у післявоєнний період є не лише економічною, але й політичною необхідністю. Підвищення інвестиційної привабливості країни може стати

основою для стабільного економічного зростання, формування позитивного іміджу на міжнародній арені та залучення нових бізнес-партнерів [14].

Міжнародні інвестиції здатні стимулювати структурні реформи в економіці, підтримати розвиток інфраструктури та залучити сучасні технології, що необхідно для відновлення України після війни. Однак, для успішного залучення інвестицій важливо забезпечити стабільність політичної ситуації, здійснити необхідні економічні реформи та створити сприятливе законодавче середовище. У цьому контексті важливу роль відіграють не тільки державні ініціативи, а й стратегічне планування, спрямоване на підвищення інвестиційної привабливості країни в умовах глобальних економічних змін.

Таким чином, тема впливу міжнародних інвестицій на підвищення інвестиційного клімату України в післявоєнний період є надзвичайно актуальною та важливою для розвитку національної економіки. Вивчення цієї проблеми дозволяє визначити ключові чинники, які сприятимуть залученню інвестицій, а також запропонувати конкретні заходи для покращення інвестиційного клімату в Україні.

Іноземні інвестиції відіграють ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Вони не тільки забезпечують необхідний капітал для розвитку економіки, а й роблять значний внесок у технологічний, промисловий і соціальний розвиток.

Перш за все, іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню. Вони надають додаткові фінансові ресурси, які можна інвестувати в такі важливі сектори, як інфраструктура, освіта та охорона здоров'я. Це, у свою чергу, стимулює внутрішнє виробництво та підвищує загальну продуктивність економіки.

Ще один важливий аспект – це технологічне оновлення. Іноземні інвестори часто привозять сучасні технології та передові методи управління, які підвищують ефективність місцевих підприємств та

стимулюють інновації, що призводить до підвищення якості продукції, зниження собівартості продукції та підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Крім того, іноземні інвестиції важливі для створення робочих місць. Вони не лише забезпечують безпосереднє працевлаштування, але й сприяють розвитку малого та середнього бізнесу через ланцюги поставок та надання послуг. Це підвищує загальний рівень зайнятості та покращує рівень життя населення. Не менш важливим є вплив іноземних інвестицій на інфраструктуру. Інвестиції в транспортну інфраструктуру, енергетику та зв'язок покращують бізнес-середовище, полегшують логістику та знижують витрати на ведення бізнесу [12].

Проте слід зазначити, що іноземні інвестиції можуть мати й певні негативні наслідки. Зокрема, існує ризик втрати контролю над стратегічно важливими галузями економіки та залежність від зовнішніх інвесторів.

Війна в Україні суттєво вплинула і продовжує впливати на інвестиційний клімат країни. Воєнні дії спричинили значне зростання політичних та економічних ризиків, що стосуються не лише зон активних бойових дій, але й усієї країни загалом. Інвестори зазвичай уникають регіонів із високим рівнем конфліктів або війни, оскільки це створює серйозні ризики втрат активів і підвищує рівень нестабільності.

Основним фактором скорочення інвестицій під час війни є руйнування інфраструктури, порушення логістичних та виробничих ланцюжків, що унеможлиблює стабільну діяльність бізнесу. Така ситуація негативно впливає як на поточні операції, так і на перспективи розвитку підприємств.

Через зростання ризиків та невизначеності багато іноземних інвесторів ухвалюють рішення про вилучення або замороження своїх капіталовкладень в Україні. Проте, після закінчення війни ситуація може змінитися. Післявоєнне відновлення створить значний попит на інвестиції в ключові сектори економіки, такі як відбудова інфраструктури, житлового

фонду, виробничих потужностей, а також модернізація енергетичних і транспортних систем.

Цей потенціал для відновлення та зростання може стати привабливим для іноземних інвесторів, за умови створення сприятливих умов, таких як зменшення ризиків, прозорість регуляторного середовища та ефективна підтримка з боку держави.

Післявоєнна відбудова України може в майбутньому сприяти збільшенню міжнародної допомоги та інвестицій, особливо з боку союзних країн та міжнародних організацій.

Крім того, розвиток інфраструктури та людського капіталу має стати пріоритетом, оскільки ці фактори сприяють стійкості до зовнішніх та внутрішніх шоків, підвищують інвестиційну привабливість країни та забезпечують стабільне економічне зростання у довгостроковій перспективі.

Війна в Україні створює серйозні виклики для інвестиційного клімату, але водночас відкриває нові перспективи для післявоєнного відновлення та економічного розвитку. Ключовими умовами відновлення інвестиційного потенціалу країни є стабілізація ситуації та впровадження ефективних стратегій розвитку. У цьому контексті важливим інструментом є проведення SWOT-аналізу інвестиційної привабливості України [39].

SWOT-аналіз дозволяє уряду та бізнес-спільноті чітко визначити основні сильні та слабкі сторони економіки країни, а також оцінити можливості й загрози, які можуть вплинути на інвестиційний клімат. Така інформація є необхідною для формування ефективних стратегій залучення інвестицій та адаптації до мінливих умов глобального ринку.

Отже, SWOT-аналіз стає ключовим інструментом для оцінки інвестиційної привабливості України. Він сприяє акцентуванню уваги на сильних сторонах, мінімізації впливу слабких сторін, реалізації можливостей та уникненню потенційних ризиків.

Результати SWOT-аналізу інвестиційної привабливості України представлені в таблиці 2.11

Таблиця 2.11

SWOT-аналіз інвестиційної привабливості України

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
<p>1. Україна має висококваліфіковану робочу силу, особливо в таких секторах, як ІТ та інженерія.</p> <p>2. Країна володіє одними з найродючіших ґрунтів у світі, що робить її ідеальним місцем для ведення сільського господарства.</p> <p>3. Стратегічне розташування між Європою та Азією підсилює можливості України у сфері торгівлі та логістики.</p> <p>4. Україна має міцну промислову базу з розвиненими галузями, такими як металургія, машинобудування та хімічна промисловість.</p>	<p>1. Наявність війни та нестабільна політична ситуація підвищують інвестиційні ризики.</p> <p>2. Корупція та складні адміністративні процедури ускладнюють ведення бізнесу.</p> <p>3. Недостатньо розвинена інфраструктура в транспортній, енергетичній та комунікаційній сферах створює труднощі.</p> <p>4. Дефіцит фінансових ресурсів у країні та обмежені можливості для залучення зовнішнього фінансування.</p>
Можливості:	Загрози:
<p>1. Впровадження ринку землі відкриває нові перспективи для сільського господарства.</p> <p>2. Посилення економічних зв'язків із Європейським Союзом сприяє інтеграції.</p> <p>3. Зростає потенціал для розвитку відновлюваних джерел енергії, зокрема сонячної та вітрової енергетики.</p> <p>4. Попит на ІТ-послуги та створення програмного забезпечення стрімко зростає.</p>	<p>1. Тривалі військові дії становлять загрозу безпеці та загальній стабільності.</p> <p>2. Вразливість до коливань на глобальних ринках та можливих міжнародних економічних криз.</p> <p>3. Можливі зміни в міжнародних правилах торгівлі та інвестування можуть вплинути на інвестиційне середовище.</p> <p>4. Конкуренція за залучення інвестицій з іншими країнами, які пропонують схожі можливості та умови.</p>

Джерело: складено автором на основі [39]

SWOT-аналіз висвітлює ключові фактори, які слід враховувати при оцінці інвестиційного потенціалу України. Важливо, щоб уряд та бізнес-спільнота співпрацювали задля мінімізації слабких сторін і загроз, а також ефективного використання існуючих сильних сторін і можливостей.

На основі проведеного аналізу можна зробити кілька висновків щодо поточної ситуації в Україні та її потенціалу для майбутнього розвитку:

1. Запуск ринку землі відкриває значні перспективи для розвитку сільського господарства. Крім того, Україна має значний потенціал у розвитку відновлюваних джерел енергії, особливо сонячної та вітрової. Ці галузі є перспективними для інвестицій і розвитку.

2. Посилення економічних зв'язків із Європейським Союзом демонструє позитивний напрям до глибшої економічної інтеграції, що може сприяти розвитку багатьох секторів економіки. Зростаючий попит на ІТ-послуги та розробку програмного забезпечення підтверджує сильні позиції України в ІТ-секторі, що робить її конкурентоспроможним гравцем на глобальному ринку технічного аутсорсингу.

3. Поточна війна та вразливість до коливань міжнародної економіки створюють значні виклики. Це не лише впливає на стабільність та безпеку країни, але й додає невизначеності до інвестиційного клімату. Недостатньо розвинена інфраструктура в сферах транспорту, енергетики та комунікацій залишається суттєвою перешкодою.

4. Проблеми, пов'язані з високим рівнем корупції та складними бюрократичними процедурами, значно ускладнюють ведення бізнесу в Україні. Ці фактори можуть відлякувати потенційних інвесторів і створювати труднощі для підприємств, які вже працюють у країні.

5. Україна стикається з жорсткою конкуренцією з боку інших країн, які пропонують схожі умови для залучення інвестицій. Щоб виділитися, Україна повинна ефективно використовувати свої унікальні переваги та працювати над вирішенням внутрішніх проблем [39].

Отже, хоча Україна має значний потенціал у таких секторах, як сільське господарство, відновлювана енергетика та ІТ, їй необхідно подолати внутрішні виклики та зовнішній тиск. Зусилля, спрямовані на підвищення стабільності, спрощення бюрократичних процедур і покращення інфраструктури, будуть вирішальними для реалізації її потенціалу та залучення масштабних інвестицій.

Україна може стати привабливим місцем для іноземних інвестицій після завершення війни з кількох причин. Розглянемо основні з них [26]:

1. Відновлення після війни. Після припинення воєнних дій виникне значний попит на відбудову та відновлення інфраструктури, що, в свою чергу, відкриє широкі можливості для інвестицій у такі сектори, як будівництво, транспорт, енергетика та телекомунікації.

2. Державні стимули для інвестицій. Уряд, ймовірно, запровадить низку заходів для залучення іноземного капіталу, особливо в ключові економічні галузі. Це можуть бути податкові пільги, фінансові субсидії та інші переваги. Крім того, державні ініціативи можуть включати регуляторні реформи та підтримку у веденні бізнесу, що додатково сприятиме іноземним інвестиціям.

3. Сильна робоча сила. Україна має значний трудовий потенціал, особливо у таких секторах, як ІТ, інженерія та виробництво. Вартість робочої сили залишається конкурентоспроможною порівняно з іншими європейськими країнами. Крім того, українські працівники відзначаються високою кваліфікацією, адаптивністю та володінням кількома мовами, що підвищує їх привабливість на світовому ринку.

4. Стратегічне географічне розташування. Україна знаходиться на перетині Європи та Азії, що забезпечує значні переваги для торгівлі та транзитних операцій. Саме таке географічне розташування сприяє легшому доступу до різноманітних ринків і потенційно перетворює Україну на важливий логістичний вузол, що підвищує її привабливість для міжнародної торгівлі та управління ланцюгами постачання.

5. Міжнародна підтримка. Україна, ймовірно, отримуватиме значну підтримку від міжнародних організацій і західних урядів. Така допомога може містити фінансову підтримку, надання кредитів та прями інвестиції. Окрім фінансової допомоги, підтримка може проявлятися у вигляді технічної допомоги, обміну експертизою та співпраці у ключових проєктах

розвитку, що зміцнить міжнародні зв'язки України та її економічну стабільність.

6. Покращення регуляторного середовища в Україні є ключовою можливістю для стимулювання економічного розвитку. Уряд може пришвидшити реформи, спрямовані на вдосконалення бізнес-клімату, шляхом створення надійних правових гарантій для інвестицій та активізації боротьби з корупцією. Впровадження таких змін не лише підвищить інвестиційну привабливість країни, але й сприятиме стабільному економічному зростанню та формуванню довіри до українського бізнес-середовища.

7. Інновації та технологічний розвиток. Україна має потенціал стати центром інновацій, особливо у сферах агротехнологій, інформаційних технологій і відновлюваної енергетики. Такий потенціал підкріплюється розвитком науково-дослідної діяльності, співпрацею з міжнародними технологічними спільнотами та зростаючою увагою до екологічно чистих і сталих технологій.

8. Інвестиційні перспективи в аграрному секторі. Запровадження ринку землі створює привабливі можливості для інвестицій у сільське господарство та суміжні галузі. Така ситуація відкриває не лише можливості для прямого придбання землі, але й стимулює інвестиції в агробізнес, сталу аграрну практику та розвиток агротехнологій, що підвищує загальну привабливість аграрного сектору України для світових інвесторів.

Для повного використання цих можливостей важливо створити стабільне та передбачуване середовище. Довіру до майбутнього можна зміцнити шляхом впровадження ефективних державних політик, які забезпечують як правову, так і економічну безпеку інвестицій. Зокрема, посилення верховенства права, створення прозорих і ефективних регуляторних механізмів та формування сприятливого бізнес-клімату, що мінімізує бюрократичні перешкоди [24].

Крім того, проактивні заходи щодо підтримання політичної стабільності та послідовна економічна політика додатково заспокоюють інвесторів. Зміцнення інституційної бази та впровадження принципів належного врядування є ключовими елементами для формування сталого та привабливого для інвестицій середовища.

Такі зусилля повинні супроводжуватися постійним діалогом з бізнес-спільнотами та міжнародними партнерами, що дозволить адаптувати політики до змінюваних потреб ринку та глобальних стандартів.

Через триваючі бойові дії та постійні атаки на цивільну й промислову інфраструктуру перспективи залучення інвестицій в Україну залишаються обмеженими. Реально можливими є лише інвестиційні проєкти у прикордонних зонах з Європою, орієнтовані на логістику, експорт українських продовольчих товарів та імпорт необхідних ресурсів.

Водночас український ІТ-сектор продовжує демонструвати життєздатність. У 2022 році, попри війну, інвестиційна компанія Horizon Capital разом із Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) та іншими фінансовими установами створили інвестиційний фонд обсягом \$200 мільйонів для підтримки українських стартапів. Варто зазначити, що багато українських ІТ-компаній працюють із закордонними клієнтами та не залежать від місцевих умов. Це дозволило багатьом із них перемістити своїх співробітників або навіть цілі офіси за межі України, мінімізуючи вплив війни [26]. Попри складні обставини, ІТ-індустрія, ймовірно, залишиться головним отримувачем інвестицій у 2023 році. Цей сектор продовжуватиме отримувати фінансування, доки бойові дії серйозно не вплинуть на його діяльність та можливості.

Отже, залучення іноземних інвестицій є надзвичайно важливим для України, оскільки вони відіграють вирішальну роль у формуванні конкурентоспроможності країни. Іноземні капіталовкладення стимулюють економічний розвиток, підвищують ефективність виробництва, створюють робочі місця та сприяють покращенню інфраструктури.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В
УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1. Проблеми та виклики залучення міжнародного капіталу в Україні

Кількість іноземних компаній, готових інвестувати в Україну, демонструє зростання, попри триваючу війну, розв'язану Російською Федерацією. Цей висновок підтверджують дані «Індексу інвестиційної привабливості України», підготовленого Європейською Бізнес Асоціацією (ЄБА) у співпраці з міжнародною групою компаній NEQSOL Holding [17].

Згідно з дослідженням ЄБА, у 2024 році інтегральний показник індексу зріс з 2,44 до 2,49 балів (з максимальних 5), порівняно з 2023 роком. Автори звіту зазначають, що загальна оцінка інвестиційної привабливості України за 2023–2024 роки досягла рівня 2020 року, коли країна зіткнулася з викликами пандемії COVID-19. Це свідчить про поступове відновлення довіри інвесторів навіть в умовах війни [18].

Іноземні компанії продовжують активно працювати в Україні, інвестуючи у вітчизняну економіку. Частка компаній, які вже працюють на українському ринку, зросла з 57% у 2023 році до 70% у 2024 році. Однак кількість керівників, які вважають інвестиційний клімат України сприятливим, зменшилася з 84% до 79%. Водночас частка тих, хто оцінює клімат як вкрай несприятливий, значно скоротилася - з 53% у 2022 році до 20% у 2024 році [19].

Міжнародні дослідження також свідчать про суттєве зменшення скептицизму серед потенційних інвесторів щодо України - приблизно вдвічі порівняно з 2023 роком. Це пов'язано із зростанням попиту на товари та послуги всередині країни, що стало можливим завдяки підвищенню фінансової підтримки з боку міжнародних партнерів і адаптації економіки до умов війни [19].

Крім того, позитивним чинником є активізація економічної діяльності в низці секторів, зокрема у сфері відновлення інфраструктури, технологій та аграрному секторі, що стимулює нові інвестиції. Зростання підтримки з боку міжнародних фінансових інституцій створює додаткові можливості для залучення капіталу, який спрямовується на зміцнення ключових галузей економіки. Залучення міжнародного капіталу є ключовим елементом економічного розвитку України, особливо у післявоєнний період. Подолання існуючих проблем та викликів вимагає цілеспрямованих реформ, прозорої політики та ефективного управління. Інвестори можуть стати важливими партнерами у відновленні країни, створюючи основу для стійкого економічного зростання та інтеграції у глобальні економічні процеси [14].

Залучення міжнародного капіталу є важливим чинником економічного розвитку України, особливо у післявоєнний період, коли відновлення інфраструктури та підтримка ключових галузей стають нагальними завданнями. Проте, попри значний потенціал України, залучення міжнародного капіталу стикається з численними проблемами та викликами, які потребують комплексного підходу для вирішення.

Основні проблеми залучення міжнародного капіталу є [24]:

1. Політична нестабільність та воєнний стан. Війна на території України створює серйозні ризики для інвесторів. Невизначеність щодо довгострокової стабільності стримує міжнародні компанії від вкладення капіталу, особливо в інфраструктурні та довгострокові проекти.

2. Непрозорість судової системи. Неєфективність правового регулювання та корупція в судовій системі створюють перешкоди для захисту інтересів іноземних інвесторів. Відсутність прозорості та прогнозованості у вирішенні господарських спорів знижує довіру міжнародного бізнесу.

3. Недосконалість інфраструктури. Інфраструктурні обмеження, такі як застарілі транспортні мережі, нестача енергетичних потужностей і

недостатній розвиток логістики, ускладнюють реалізацію інвестиційних проєктів.

4. Високий рівень бюрократії. Складні адміністративні процедури, значні витрати часу та ресурсів на отримання дозволів і ліцензій відлякують потенційних інвесторів, особливо малого та середнього бізнесу.

5. Обмежений доступ до фінансових ресурсів. Недостатній рівень розвитку фінансової системи та обмежений доступ до кредитування є стримуючими факторами для залучення капіталу.

6. Відсутність стратегічного підходу до залучення інвестицій. Відсутність чіткої державної стратегії та програми залучення міжнародних інвестицій знижує ефективність роботи уряду та відповідних установ у цьому напрямку.

Залучення міжнародного капіталу в Україну стикається з низкою важливих викликів, які потребують комплексного підходу для їх вирішення. Одним із найбільш значущих викликів є потреба у післявоєнній відбудові країни. Витрати на відновлення зруйнованої інфраструктури, за оцінками експертів, перевищують 500 мільярдів доларів, що значно перевищує можливості державного бюджету. Це створює необхідність залучення приватного капіталу, проте забезпечення цього процесу є складним завданням через необхідність створення сприятливих умов для інвесторів [12].

Іншим викликом є висока конкуренція за інвестиції на глобальному рівні. Багато країн активно просувають свої інвестиційні можливості, створюючи привабливі умови для бізнесу, такі як податкові пільги, зменшення бюрократії та забезпечення прозорості. У таких умовах Україні необхідно виділятися серед інших держав, щоб залучити капітал.

Додатково, глобальні фінансові умови ускладнюють процес залучення міжнародних інвестицій. Економічна нестабільність у світі, зростання процентних ставок та посилення монетарної політики багатьох країн

створюють перепони для доступу до капіталу, оскільки інвестори стають обережнішими у виборі об'єктів для вкладень.

Ще одним важливим аспектом є необхідність впровадження структурних реформ в Україні. Затримки у реформуванні податкової системи, управлінні державними підприємствами та боротьбі з корупцією негативно впливають на інвестиційну привабливість країни. Відсутність прозорих правил гри та надійного захисту прав інвесторів стримує міжнародний бізнес від активного вкладення капіталу [14].

Таким чином, Україна стикається з комплексом викликів, які вимагають активних дій з боку уряду та бізнес-спільноти. Подолання цих бар'єрів є ключем до створення сприятливого середовища для залучення міжнародного капіталу та забезпечення економічного зростання в післявоєнний період.

Попри складні умови, викликані воєнними діями, низка великих компаній, що працюють в Україні, змогли адаптуватися до нових реалій та продовжили інвестувати у власний розвиток, сприяючи стабілізації та зростанню економіки країни. Завдяки цим зусиллям у 2023 році частка інвестицій у ВВП зростає до 17%. Важливо зазначити, що більшість компаній з рейтингу Forbes збільшили свої капітальні інвестиції на 33%, демонструючи довіру до потенціалу українського ринку навіть в умовах війни [15].

Особливо значущим є внесок 20 приватних і 5 державних компаній, які найбільше сприяли розвитку українського бізнесу під час повномасштабного вторгнення. Державні підприємства також відіграли важливу роль, забезпечивши значний обсяг інвестицій. Загалом сума вкладень п'яти найактивніших державних компаній сягнула \$3,9 млрд, що відповідає сукупним інвестиціям десяти найбільших приватних інвесторів.

Цей значний внесок демонструє зусилля державного та приватного секторів у відновленні економіки та створенні умов для подальшого зростання.

Табл.3.1 демонструє інвестиційну активність провідних приватних компаній в Україні, які незважаючи на виклики воєнного часу, здійснили значні капіталовкладення у розвиток бізнесу та економіки країни. Загальний обсяг інвестицій цих компаній підтверджує їхню ключову роль у підтримці економічної стабільності, модернізації інфраструктури та створенні нових можливостей для розвитку [18].

Таблиця 3.1

Найбільші приватні інвестори в економіку України

№	Назва компанії	Тип (Приватна/Державна)	Обсяг інвестицій, млрд грн
1	ДТЕК	Приватна	32,0
2	Метінвест	Приватна	22,7
3	Група «Епіцентр»	Приватна	14,2
4	МХП	Приватна	13,6
5	Київстар	Приватна	12,3
6	Vodafone	Приватна	9,3
7	Ferrexpo	Приватна	8,9
8	АрселорМіттал Кривий Ріг	Приватна	7,7
9	Nova (Нова Пошта)	Приватна	7,5
10	Lifecell	Приватна	7,2
11	Kernel	Приватна	6,8
12	Fozzy Group	Приватна	6,6
13	Західнадрасервіс	Приватна	5,2
14	АТБ	Приватна	4,5
15	Diloretio (Burisma)	Приватна	3,5
16	Галнафтогаз (ОККО)	Приватна	2,9
17	BGV Group	Приватна	2,6
18	Астарта	Приватна	2,3
19	Carlsberg Group	Приватна	1,8
20	Аврора	Приватна	1,8

Джерело: складено автором на основі [18]

Приватні компанії залишаються одними з найбільших драйверів економіки України, особливо в умовах кризових обставин. Інвестиційна діяльність таких гігантів, як ДТЕК (32 млрд грн), Метінвест (22,7 млрд грн) та Група «Епіцентр» (14,2 млрд грн), свідчить про високу адаптивність та

готовність бізнесу інвестувати у власний розвиток. Ці компанії зосереджені на стратегічно важливих секторах, зокрема енергетиці, металургії та роздрібній торгівлі [19].

Інвестиційні активності охоплюють широкий спектр галузей економіки. Наприклад [26]:

- енергетика: ДТЕК, Ferrexpo, АрселорМіттал Кривий Ріг інвестують у забезпечення енергетичної незалежності та модернізацію виробництва.

- сільське господарство: МХП, Kernel, Астарта зосереджені на зміцненні агропромислового сектору, який залишається ключовим експортним напрямом країни.

- логістика та транспорт: Нова Пошта та Західнадрасервіс інвестують у розвиток логістичних послуг, покращуючи доступ до ринків та забезпечуючи безперебійність поставок.

- телекомунікації: Київстар, Vodafone, Lifecell забезпечують розвиток цифрової інфраструктури, яка є критично важливою для функціонування бізнесу та громадян у сучасних умовах.

Інвестиції приватних компаній сприяють не лише економічному зростанню, а й створенню робочих місць, модернізації технологій та підвищенню якості життя громадян. Наприклад, Fozzy Group та АТБ інвестують у роздрібну торгівлю, забезпечуючи безперебійний доступ до товарів першої необхідності навіть у найскладніших умовах.

Інвестиції приватних компаній слугують важливим елементом стратегії післявоєнного відновлення. Вони не лише забезпечують короткострокову стабільність, а й формують фундамент для довгострокового економічного зростання. Розвиток ключових секторів економіки завдяки таким інвестиціям сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародній арені та залученню додаткового капіталу [44].

У підсумку, інвестиційна діяльність приватного сектору в Україні є вагомим прикладом стійкості бізнесу, його здатності адаптуватися до

викликів та віри у перспективи розвитку економіки навіть у складних умовах. До п'ятірки найактивніших державних компаній, які зробили найбільший внесок у розвиток української економіки, увійшли такі лідери галузі, які відіграють стратегічну роль у відновленні інфраструктури та підтримці ключових секторів. Їхній приклад слугує важливим орієнтиром для інших підприємств, які розглядають можливість інвестування в Україну.

Державні компанії також відіграють ключову роль у відновленні та підтримці економічної стабільності України, особливо в умовах повномасштабного вторгнення. Інвестиційна активність таких великих гравців, як Нафтогаз України, Укрзалізниця, Укргідроенерго, Енергоатом і Укренерго, забезпечує розвиток критично важливих секторів економіки, від енергетики до транспортної інфраструктури. Загальний обсяг інвестицій п'яти найбільших державних компаній сягає десятків мільярдів гривень, що свідчить про їхню провідну роль у забезпеченні стійкості економіки. Ці ресурси спрямовуються на стратегічно важливі напрями, зокрема на модернізацію інфраструктури, забезпечення енергетичної незалежності та розвиток транспортної системи [26].

Таблиця 3.2

Найбільші державні інвестори в економіку України

Компанія	Обсяг інвестицій, млрд грн	Основні напрямки інвестування
Нафтогаз України	48,3	Розвиток видобутку газу, модернізація інфраструктури
Укрзалізниця	34,2	Реконструкція залізничної інфраструктури, оновлення рухомого складу
Укргідроенерго	28	Будівництво та модернізація гідроелектростанцій
Енергоатом	19	Розвиток атомної енергетики, забезпечення енергетичної безпеки
Укренерго	5,9	Модернізація енергетичних мереж, забезпечення стабільності електропостачання

Джерело: складено автором на основі [26]

Інвестиції державних компаній виступають драйвером для післявоєнного відновлення. Наприклад, модернізація енергетичних мереж,

яка здійснюється Укренерго, не лише забезпечує стабільність електропостачання, але й створює передумови для залучення іноземних інвестицій у цей сектор. Нафтогаз України розвиває видобуток газу, що сприяє енергетичній незалежності, а Укрзалізниця інвестує у транспортну інфраструктуру, яка є важливою для логістики та міжнародної торгівлі.

Інвестиції державних компаній створюють ефект мультиплікації, адже вони сприяють зайнятості, стимулюють розвиток суміжних галузей та збільшують податкові надходження до бюджету. Наприклад, модернізація залізничної інфраструктури стимулює металургійну галузь, а розширення видобутку газу сприяє розвитку сервісних компаній [2].

Попри значний внесок, державні компанії стикаються з численними викликами, такими як брак фінансування, ризики руйнування інфраструктури внаслідок військових дій та необхідність швидкої адаптації до нових умов. Однак ці інвестиції є важливою складовою економічної стратегії країни, що формує передумови для її сталого розвитку.

Таким чином, інвестиційна діяльність державних компаній демонструє їхню здатність забезпечувати стійкість та розвиток економіки України навіть у надскладних умовах. Їхній внесок не лише зміцнює ключові галузі, але й створює основу для відновлення та подальшого зростання держави в післявоєнний період.

Інвестиції відіграють фундаментальну роль у забезпеченні стійкого економічного розвитку України. Ефективна інвестиційна політика, поєднана з активними реформами та створенням сприятливого бізнес-середовища, може стати основою для відновлення та модернізації національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності на глобальній арені та досягнення довготривалого зростання.

3.2. Стратегії покращення інвестиційного середовища для економічного розвитку України

Як зазначалося раніше, залучення інвестицій відіграє ключову роль для України, оскільки вони мають значний вплив на економіку країни та визначають динаміку її розвитку.

Залучення інвестицій є однією з ключових складових сталого економічного розвитку будь-якої країни. Від інтенсивності та ефективності інвестиційної активності значною мірою залежить процес відновлення економіки, розширення економічних зв'язків, розвиток бізнесу та виробництва, а також зростання економічного потенціалу держави [1].

Проте Україна, як під час пандемії коронавірусу, так і після початку повномасштабного вторгнення, не змогла забезпечити належний рівень інвестиційної активності, що відповідав би її значному потенціалу. Як одна з найбільших країн Європи з великими ресурсами, Україна має всі можливості для залучення значних інвестицій у свою економіку. Особливо це важливо в умовах нинішньої складної геополітичної ситуації, яка спричиняє серйозні зміни в політичній, економічній, соціальній та міжнародній сферах [2].

Попри високий попит на державні та приватні інвестиції, існує низка проблем, які перешкоджають активному залученню капіталу. Ці проблеми обмежують інвестиційну діяльність, уповільнюють розвиток бізнесу та створюють значні виклики для економіки України та суспільства в цілому. Їхнє вирішення є критично важливим для подолання поточних труднощів і забезпечення майбутнього економічного зростання країни. На сьогодні Україна має значний потенціал для залучення інвестицій у різноманітні сектори економіки, зокрема в аграрний сектор, IT-індустрію, виробничу сферу, альтернативну енергетику та інші напрямки. Прогнози щодо інвестиційних потоків в Україну базуються на оцінці поточного

інвестиційного клімату, динаміки розвитку ключових галузей та їхньої стратегічної важливості для національної економіки в цілому (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Основні напрями залучення інвестицій в економіку України

№	Напрямок	Ключові аспекти
1	Повна відбудова економіки	Геополітична ситуація значно впливає на рішення інвесторів; мир і міжнародні відносини є ключовими умовами.
2	Євроінтеграція	Доступ до європейських ринків і ресурсів, забезпечення політичного й економічного захисту, стимулювання технологічного обміну.
3	Зростання інвестицій в енергетику	Сприяння енергетичній незалежності, розвиток енергоефективності та зеленої енергетики для залучення іноземного капіталу.
4	Зростання інвестицій в технології	Інвестиції в ІТ-галузь і стартапи сприяють розробці нових технологій, що підвищує привабливість України в цьому секторі.
5	Зростання інвестицій в аграрний сектор	Підвищення експорту, створення нових робочих місць, розвиток агропромислового комплексу для зміцнення економіки.
6	Зростання інвестицій в інфраструктуру	Розвиток транспортних систем (дороги, залізниця, порти) для покращення логістики та стимулювання міжнародної торгівлі.

Джерело: складено автором на основі [25,26]

Таблиця демонструє основні напрями інвестиційної діяльності, які сприятимуть сталому економічному розвитку України. Кожен із зазначених напрямів вимагає активних дій держави та залучення міжнародних партнерів для ефективного реалізації інвестиційного потенціалу.

Найважливішим завданням для України сьогодні є повоєнна відбудова, яка відіграє ключову роль у залученні інвестицій. Геополітична стабільність і сприятливий інвестиційний клімат здатні підвищити рівень довіри інвесторів та зменшити ризики, пов'язані з інвестуванням. Відновлення інфраструктури й виробничих потужностей відкриває широкі можливості для капіталовкладень у будівництво, реконструкцію та модернізацію. Закінчення війни стане поштовхом для економічного зростання та відновлення, що приверне увагу інвесторів, які шукають нові перспективні ринки для розвитку свого бізнесу. Основними факторами, які

визначатимуть успішність післявоєнної відбудови України, є макроекономічна стабілізація, розвиток інфраструктури, реформи бізнес-клімату та підтримка інноваційних галузей [27].

Не менш важливим є процес інтеграції України до Європейського Союзу. Членство в ЄС забезпечить сприятливе інвестиційне середовище, надасть додаткові гарантії економічної та політичної стабільності, що значно підвищить привабливість України для інвесторів. Участь у спільних наукових дослідженнях, розробці інноваційних проєктів та обміні досвідом із країнами-членами ЄС сприятиме розвитку інноваційних індустрій та залученню інвестицій у сектори високих технологій. Дослідники, зокрема О. Стащук, зазначають, що членство в ЄС може стати каталізатором для підвищення інвестиційної привабливості України, поліпшення кібербезпеки, зміцнення енергетичної незалежності та впровадження екологічних ініціатив [22].

Збільшення інвестицій у ключові галузі, такі як енергетика, ІТ, аграрний сектор і транспортна інфраструктура, матиме позитивний вплив на економіку загалом. Інвестиції в інфраструктуру покращать умови для роботи інших секторів економіки, знизять логістичні витрати та збільшать доступність ринків для української продукції. ІТ-галузь та інновації, зокрема, можуть зробити Україну технологічно розвиненою державою, здатною залучати міжнародні компанії та стартапи. У сучасному світі інноваційні технології є ключовими для економічного розвитку, соціального прогресу та підвищення якості життя населення.

Україна має значний потенціал для залучення інвестицій у розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика, що особливо актуально в умовах глобального переходу до "зеленої" економіки. ІТ-індустрія, з її талановитими фахівцями, продовжуватиме приваблювати інвесторів завдяки інноваційному потенціалу. Крім того, Україна є одним із найбільших експортерів сільськогосподарської продукції, що забезпечує стабільний попит на її товари на міжнародних

ринках. Для подальшого розвитку аграрного сектору важливим є створення економіко-правового фундаменту, зокрема для функціонування вільного ринку землі, який може забезпечити стійке зростання сільського господарства [25].

Таким чином, залучення інвестицій є ключовим чинником економічного відновлення України. Сприятливий інвестиційний клімат, підтримка інноваційних галузей, реформи та інтеграція до ЄС дозволять країні зміцнити свої позиції на міжнародній арені, підвищити конкурентоспроможність та забезпечити стійке економічне зростання.

Україна володіє низкою переваг, які роблять її привабливою для інвесторів. Зокрема, це сприятливе географічне розташування, великий ринок споживачів та висококваліфікована робоча сила. Водночас, прогнози щодо залучення інвестицій тісно пов'язані з геополітичною ситуацією та станом світової економіки. Зміни в міжнародних відносинах або на глобальних ринках можуть суттєво вплинути на рішення інвесторів щодо вкладення капіталу в Україну. Поліпшення інвестиційного клімату та активне просування країни серед міжнародних інвесторів залишаються ключовими умовами для залучення капіталу.

Разом із цим, Україна стикається зі значними викликами у сфері інвестицій. Серед основних бар'єрів можна виділити геополітичну нестабільність, корупцію, недостатню врегульованість податкової системи, економічну нестабільність та бюрократичні перешкоди.

Таблиця 3.4

Класифікація викликів та стратегії їх подолання

Виклик	Опис виклику	Стратегії подолання
Геополітична нестабільність	Геополітичні конфлікти та напруги створюють невизначеність і ризики для інвесторів.	Дипломатичні зусилля та міжнародні угоди для зниження ризиків і забезпечення стабільності.
Корупція	Високий рівень корупції відлякує інвесторів і створює додаткові ризики для їхніх інвестицій.	Ефективні антикорупційні заходи та механізми контролю для створення сприятливого інвестиційного клімату.

Недостатньо врегульована податкова система	Складна податкова система створює навантаження для бізнесу та впливає на рішення інвесторів.	Спрощення податкової системи, зниження ставок і впровадження прозорих правил.
Нестабільна економічна система як складова світової економіки	Світові економічні зміни можуть зменшити попит на українські експортні товари.	Диверсифікація економіки та розширення ринків збуту для зменшення залежності від світового попиту.
Бюрократичні перешкоди	Складна бюрократія й довгий процес отримання дозволів затримують реалізацію інвестиційних проектів.	Спрощення адміністративних процедур і прискорення видачі дозволів для полегшення інвестування.

Джерело: складено автором на основі [7,8,9]

Геополітична нестабільність створює додаткову невизначеність для інвесторів, змушуючи їх більш обережно підходити до вкладення коштів. Корупція на різних рівнях суспільства та у владних структурах збільшує ризики й витрати бізнесу, що є серйозною перешкодою для іноземних інвесторів. Неврегульованість податкової системи створює невизначеність у сфері оподаткування, що призводить до додаткових адміністративних та фінансових ускладнень. Нестабільна економіка та бюрократичні перепони також значно гальмують розвиток інвестиційної діяльності.

Для подолання цих викликів Україна потребує ретельної стратегії та впровадження системних реформ, які сприятимуть формуванню сприятливого інвестиційного середовища. Інвестиції є ключовим чинником для розвитку економіки, оскільки вони забезпечують підвищення ефективності діяльності підприємств та економіки загалом. Аналіз викликів і прогнозів дозволяє не лише виявити потенційні ризики для інвесторів, але й розробити заходи для їхнього зменшення або уникнення.

Н. Руцишин та інші дослідники наголошують на необхідності впровадження державної політики, спрямованої на створення сприятливого інвестиційного клімату. Це передбачає захист прав інвесторів, збільшення обсягів капітальних інвестицій, покращення їхньої

структури, підвищення ефективності інвестиційного процесу, розвиток інноваційного співробітництва, забезпечення соціально-економічних функцій інвестування та вирівнювання регіонального розвитку. Успішна імплементація цих заходів стане фундаментом для підвищення інвестиційної привабливості України й забезпечить стабільний розвиток економіки навіть у сучасних умовах викликів [6].

На основі проведеного аналізу прогнозів і викликів, що стоять перед Україною при здійсненні інвестиційної політики, пропонуються стратегії та інструменти для їх реалізації, які сприятимуть зміцненню економіки та забезпеченню сталого розвитку країни. Серед них:

1. комплексна стратегія залучення інвестицій: комбінування різних підходів та інструментів, включаючи створення інвестиційних партнерств, податкові пільги та розвиток інфраструктури;

2. стратегія післявоєнної відбудови та реконструкції: розробка детального плану відновлення економіки, з урахуванням економічних, соціальних та інфраструктурних потреб, а також визначення пріоритетних завдань для відновлення;

3. стратегія розвитку інфраструктури: спрямована на інвестування в транспортну, енергетичну та інші види інфраструктури для покращення якості життя громадян та створення сприятливого бізнес-середовища;

4. стратегія залучення інвестицій у відновлювальну енергетику: орієнтована на привернення інвестицій у відновлювальні джерела енергії, такі як сонячна та вітрова енергія, для зменшення залежності від викопних палив та зниження викидів;

5. стратегія підтримки малих і середніх підприємств: спрямована на стимулювання розвитку МСП, включаючи спрощення процедур реєстрації та отримання дозволів;

6. стратегія активної реклами інвестиційного потенціалу: просування інвестиційних можливостей України на міжнародному ринку та залучення іноземних інвесторів;

7. стратегія розвитку глобальних торгових відносин: зосереджена на посиленні міжнародної торгівлі та створенні умов для експорту українських товарів і послуг на світові ринки;

8. стратегія галузевого розвитку: фокусується на інвестуванні в окремі промислові галузі або сектори, як-от автомобільна промисловість, фармацевтика, харчова промисловість тощо;

9. стратегія розвитку людського капіталу: спрямована на навчання та розвиток кадрів, забезпечуючи висококваліфіковану робочу силу для інноваційних галузей;

10. стратегія розвитку сільськогосподарського сектору: орієнтована на покращення умов для сільськогосподарських інвестицій та розвитку виробництва сільськогосподарської продукції;

11. стратегія залучення інвестицій у регіональний розвиток: фокусується на розвитку конкретних регіонів та створенні інвестиційних можливостей;

12. стратегія співпраці з міжнародними фондами та інституціями: залучення інвестицій шляхом співпраці з міжнародними фінансовими організаціями [12].

Зазначені стратегії, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату в Україні, включають створення стабільного політичного та правового середовища, що надає інвесторам впевненість у захисті їхніх прав та інтересів. Вони також передбачають розробку спеціальних інвестиційних програм і стимулів, активний пошук інвестиційних можливостей на міжнародному рівні та розвиток партнерських відносин з міжнародними фінансовими інституціями для забезпечення доступу до фінансових ресурсів для важливих проектів.

Результати дослідження підтверджують, що інвестиції займають ключове місце в економіці України та відіграють вирішальну роль у її розвитку. Вони є невід'ємною складовою, яка впливає на загальне економічне зростання, забезпечує стабільність і ефективність діяльності

окремих суб'єктів господарювання. Інвестиції слугують каталізатором сталого економічного зростання, сприяють підвищенню конкурентоспроможності, створенню майбутніх доходів і покращенню якості життя громадян. У сучасних умовах правильне управління інвестиційними процесами стає важливим інструментом для досягнення економічного процвітання та соціального розвитку [7].

Процес залучення інвестицій в економіку є складним, але надзвичайно важливим для кожної країни, оскільки він вимагає розробки ефективних стратегій і використання відповідних інструментів. У ході дослідження було проаналізовано прогнози та ідентифіковано основні виклики, з якими стикається Україна у залученні капіталу. Запропоновані стратегії подолання цих викликів враховують поточний стан економіки та спрямовані на її відновлення. Вони включають покращення інвестиційного клімату, розробку інвестиційних програм і активний пошук нових можливостей для залучення капіталу.

Для підвищення інвестиційної привабливості країна потребує комплексних реформ у всіх сферах економіки, які зміцнять її конкурентоспроможні позиції на світовому ринку. Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на постійний моніторинг інвестиційного середовища, аналіз його динаміки, а також на визначення тенденцій і викликів, які є важливими для потенційних інвесторів.

Покращення інвестиційного клімату та впровадження ефективних стратегій залучення капіталу повинні стати пріоритетними напрямками подальшого вивчення. Імплементация таких стратегій вимагає глибокого аналізу інвестиційного середовища, ідентифікації ключових факторів впливу та розуміння актуальних проблем. Саме від якості цього аналізу залежить ефективність отриманих результатів і їх практичне застосування, що має стратегічне значення для економічного розвитку України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На підставі комплексного теоретико-методологічного аналізу міжнародних інвестицій узагальнені результати послужили основою для таких теоретичних та практичних висновків:

1. У процесі дослідження було детально розглянуто сутність міжнародних інвестицій як економічного явища, зокрема, фінансові вкладення для розвитку різних економічних сфер на міжнародному рівні. Проведено класифікацію міжнародних інвестицій за різними критеріями, такими як форма власності, тип інвестованих активів, мета інвестування та ступінь повернення, що дозволило краще зрозуміти багатогранність міжнародних інвестицій і їх вплив на економіку країн.

2. Вивчено основні теоретичні підходи до дослідження міжнародних інвестицій, зокрема теорії Дж. Даннінга (OLI-парадигма), концепції конкурентних переваг, теорії транснаціональних корпорацій і теорії економічного націоналізму. Аналіз цих концепцій дозволив зрозуміти мотивацію та механізми залучення іноземного капіталу, а також вплив міжнародних інвестицій на економічний розвиток.

3. Проведене дослідження підтвердило, що прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відіграють ключову роль у розвитку економік. Вони сприяють залученню сучасних технологій, підвищенню продуктивності праці, створенню нових робочих місць та інтеграції країн у глобальні виробничі ланцюги. Було підкреслено, що країни з перехідною економікою, як Україна, можуть отримати значні переваги від залучення ПІІ.

4. Проаналізовано сучасний стан залучення інвестицій в економіку України, зокрема обсяги, структуру та основні джерела інвестицій. Виявлено, що інвестиції зосереджуються переважно у промисловості, сільському господарстві, транспорті та торгівлі. Разом із тим, обсяг іноземних інвестицій залишається низьким порівняно з іншими країнами регіону, що свідчить про необхідність покращення інвестиційного клімату.

5. У післявоєнний період міжнародні інвестиції стануть важливим чинником відновлення економіки України. Їх вплив проявлятиметься у фінансуванні відбудови інфраструктури, модернізації промислових потужностей та зміцненні довіри до економіки країни. Проте для максимального використання потенціалу іноземних інвестицій буде необхідно забезпечити стабільність, прозорість і ефективність регуляторного середовища.

6. Серед основних викликів виявлено політичну нестабільність, корупцію, недосконалу судову систему, бюрократію та недостатній рівень інфраструктури. Також підкреслено необхідність подолання негативних наслідків війни, зокрема відновлення інфраструктури та забезпечення безпеки для інвесторів.

7. Запропоновано стратегії та напрями покращення інвестиційного середовища в Україні. Для покращення інвестиційного клімату запропоновано низку стратегій, зокрема забезпечення прозорості судової системи, зменшення адміністративних бар'єрів, створення стимулів для інвесторів, розвиток інфраструктури та стратегічних секторів економіки. Окремо наголошено на важливості активного залучення зовнішнього капіталу через міжнародні партнерства, участь у глобальних ініціативах і реалізацію реформ.

Результати вирішення завдань підтвердили актуальність і важливість проблеми залучення міжнародного капіталу для відновлення та розвитку української економіки. Запропоновані стратегії та рекомендації сприятимуть створенню сприятливих умов для інвестування та забезпечення сталого економічного зростання в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугрова О. Методологічні основи оцінки ризику при прийнятті інвестиційних рішень // Економіка України №1, 2019- с.29-32.
2. Бутко М. Проблеми реалізації інноваційної моделі розвитку економіки на регіональному рівні // Економіка України. - № 11. – 2012. – С. 11-17.
3. Вергун В. А. Іноземні інвестиції: офшорні зони та їх інституції в міжнародному бізнесі / В. А. Вергун, О. І. Ступницький. – Київ: Київський університет, 2012. – 416 с.
4. Вишивана Б. Зарубіжний досвід регулювання інвестиційної діяльності та можливості його використання в Україні. Світ фінансів. 2007. №1. С. 75-84.
5. Війна – не перешкода. Інвестиції в Україну зростають, але для відновлення замало. Що треба зробити владі? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/> (дата звернення: 3.11.2024).
6. Вітер В.А., Цаль-Цалко Ю.С. Тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України. URL: <https://www.google.com/%2F30.pdf> (дата звернення: 3.11.2024).
7. Данилишин Б. Як залучити інвестора під час війни та забезпечити його захист. Еспресо. 2023. URL: <https://espresso.tv/yak-zaluchiti-investora-pid-chas-viyni-ta-zabezpechiti-yogo-zakhist>.
8. Економічна правда. 2022. URL:<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997/>.
9. Індекс інвестиційної привабливості України показав найнижче значення з 2013 року. European Business Association. Веб-сайт. URL: <https://eba.com.ua/indeks-investytsijnoyi-pryvablyvosti-ukrayiny-pokazav-najnyzhche-znachennya-z-2013-roku/>

10. Касянок К. Г. Міжнародні інвестиційні потоки в умовах глобальних фінансових дисбалансів. Економіка і суспільство. 2016. Випуск №3. С. 30-36.
11. Катерина Маркевич. Хто і як інвестує в Україну. Разумков центр. 2019 URL: <https://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iaak-investuie-v-ukrainu>.
12. Когут, М. (2024). Вплив транснаціональних корпорацій на глобалізацію ринків: можливості та виклики для місцевого розвитку. Український економічний часопис, (4), 20–24. <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-4-4>
13. Козловець А.В. Потоки прямих іноземних інвестицій в Україні та фактори їх динаміки URL:<https://ekmair.ukma.e>
14. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник А.О. Задоя. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 122 с.
15. Міністерство економіки України. Інвестиційна діяльність в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 3.11.2024).
16. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 3.11.2024).
17. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytyka/> (дата звернення: 3.11.2024).
18. Офіційний сайт НБУ. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5> (дата звернення: 3.11.2024).
19. Свириденко Ю. Країна можливостей: чому інвестор прийде в Україну.
20. Світовий банк. Управління державними інвестиціями: звіт про діагностичне оцінювання. URL: <https://documents1.worldbank.org/> (дата звернення: 3.11.2024).
21. Соколовська О. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. Вісник економічної науки України.

2021. No 2 (41). С. 92–99. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).92-99](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).92-99).

22. Ткаченко Ю. В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості національної економіки. Ефективна економіка. 2021. URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2343>

23. Федорчук О. С., Чернова О. В. Міжнародні інвестиційні потоки: сучасний стан та тенденції розвитку. Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. 2015. Випуск 8. С. 90-93.

24. Шварц Д. Вийти з туману війни: як Україна зможе залучати іноземні інвестиції у 2023 році. Уніан Інформаційне агентство. 2023. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyti-z-tumanu-viyni-yak-ukrajina-zmozhe-zaluchati-inozemni-investiciji-u-2023-roci-12084243.html>.

25. Шевченко Л. В. Фактори впливу на іноземне інвестування в економіку України: підходи до класифікації. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна». 2021. Випуск 100. С. 57–65.

26. Щербина А. Інвестують попри війну. Хто та скільки вкладає в Україну серед міжнародного та українського бізнесу? URL: <https://forbes.ua/money/investuyut-popriv-ukrainu-sered-> -17779. (дата звернення: 3.11.2024).

27. ЮНКТАД. Конференція ООН з торгівлі та розвитку. URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/> (дата звернення: 3.11.2024).

28. ЮНКТАД. Світовий інвестиційний звіт за 2023 рік. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (дата звернення: 3.11.2024).

29. Bundesamt für Statistik. URL: <https://www.bfs.admin.ch>

30. European Business Association. Веб-сайт. URL: <https://eba.com.ua/indeks-investytsijnoyi-pryvablyvosti-ukrayiny-pokazav-najnyzhche-znachennya-z-2013-roku/>

31. Feng Ch., Han L., Vigne S., Xu Y. (2023). Geopolitical risk and the dynamics of international capital flows. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. Volume 82. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1042443122001652>
32. Fiorillo P., Meles A., Pellegrino L. R., Verdoliva V. (2024). Geopolitical risk and stock price crash risk: The mitigating role of ESG performance. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*. Volume 91. URL: <https://www.sciencedirect.com>
33. Foreign direct investment. URL: <https://data.worldbank.org/>
34. Global Innovation Index 2022. URL: <https://www.wipo.int>
35. Global Innovation Index 2023. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023>
36. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report, April 2023 - Chapter 3: Geopolitics and Financial Fragmentation: Implications for macro-financial stability. URL: <https://www.imf.org/> (дата звернення: 3.11.2024).
37. International Monetary Fund. The Financial Stability Implications of the War in Ukraine. URL: <https://www.elibrary.imf.org/> (дата звернення: 3.11.2024).
38. Kohut M. Interconnection of the economic growth concepts with international technology transfer. *Modern Engineering and Innovative Technologies*, 4(25-04), 2023. P.102–111. <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-25-04-121>
39. Kohut, M. (2024). The impact of foreign investment on Ukraine's competitiveness after the war. *Three Seas Economic Journal*, 5(1), 81-85. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2024-5-12>
40. Office for National Statistics. URL: <https://www.ons.gov.uk/>
41. Panchenko, V., Biletska, I., Basii, N., Kohut, M., Vasylytsiv, T., & Mulka, O. (2024). Competitiveness vs business financial resource opportunities: innovation marketing strategies. *Financial and Credit Activity*

Problems of Theory and Practice, 2(55), 502–518.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4351>

42. Sheikh U. A., Asadi M., Roubaud D., Hammoudeh S. (2024). Global uncertainties and Australian financial markets: Quantile time-frequency connectedness. *International Review of Financial Analysis*. Volume 92. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1057521924000309>

43. Taras Vasylytsiv, Olha Mulska, Volodymyr Panchenko, Maryana Kohut, Volodymyr Zaychenko, Olha Levytska. Technologization processes and social and economic growth: modeling the impact and priorities for strengthening the technological competitiveness of the economy, *Regional Science Inquiry Journal*, 2021, vol. XIII, issue 1, 117-134.

44. United Nations Development Programme. (2023). Retrieved November 12, 2024, from <https://www.undp.org>

45. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en> (дата звернення: 3.11.2024).

46. Valenzuela-Klagges B., Fuenzalida-O’Shee D. (2020). Effects of foreign investment and competitiveness in trade and productivity of Latin American countries. *Economía y Sociedad*, 25(57), 110-125. <http://dx.doi.org/10.15359/eys.25-57.6>